

Riksdagens protokoll

2013/14:57

Tisdagen den 21 januari

Kl. 13.00 – 15.50

Protokoll
2013/14:57

1 § Aktuell debatt: Politiskt våld

*Aktuell debatt:
Politiskt våld*

Anf. 1 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Det så kallade supervalåret 2014 har inletts. Vi har flera viktiga val framför oss, dels val till Europaparlamentet i maj, dels val till kommun, landsting och riksdag i höst.

Tyvärr måste jag säga att risken är överhängande att vi under året kommer att få uppleva hur antidemokratiska och våldsförespråkande individer och grupperingar tillåts sätta dagordningen. Jag tror att vi, tyvärr, kommer att få se en valrörelse med återkommande politiskt våld.

Vi har inte minst under hösten varit med om flera allvarliga politiska attentat där våld utövats mot såväl folkvalda politiker som vanliga medborgare. Den 5 november blev till exempel Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson i samband med en boksignering på Nytorget attackerad av en politiskt motiverad extremist. Inte nog med det, boksigneringen fick dessutom avbrytas på grund av den hotfulla situation som uppstod i och med att ett stort antal vänsterextremister hade samlats på platsen, vänsterextremister som skrek, störde och kastade föremål mot Sverigedemokraternas företrädare och sympatisörer.

Den 15 december blev en demonstration i Kärrtorp attackerad av en grupp nazister, och ett våldsamt tumult utbröt mellan beväpnade extremister från båda sidor. Den 18 december blev en SD-politiker i Arlövs utsatt för bombattentat i sitt hem.

Med anledning av bland annat dessa händelser och de relativt nya utredningarna från Justitiedepartementet och Brottsförebyggande rådet har Sverigedemokraterna begärt en aktuell debatt om det politiska våldet. Jag skulle vilja börja med att ställa två frågor till justitieminister Beatrice Ask.

Hur ser justitieministern på dagens situation vad gäller det politiska våldet i Sverige? Hur kommer justitieministern att agera för att minimera riskerna för att liknande händelser ska inträffa under detta valår?

Anf. 2 Justitieminister BEATRICE ASK (M):

Fru talman! Ärade ledamöter! Allmänna fria val är en förutsättning för demokratin, och fria val kräver att alla ska kunna delta i samhällsdebatter och val med en känsla av trygghet. Våra grundlagsfästa fri- och rättigheter utgör grunden för vårt styrelseskick, och var och en har rätt att

fritt uttrycka sin mening och bilda opinion. Vi har tryck- och yttrandefrihet, rätt att organisera oss och rätt att demonstrera.

Tyvär räckes det inte med att skriva in våra fri- och rättigheter i grundlagarna. Att inte bara ha egna åsikter utan också respektera andras rätt att ha sina kräver en ständig diskussion om grundläggande värden, kunskap och tydlighet mot dem som medvetet agerar för att undergräva det öppna och fria samhället. Därtill måste respekten för lagarna hävdas och brott lagföras.

Enligt Brottsförebyggande rådet uppger nästan en av sex förtroendevalda att de blivit utsatta för brott eller liknande obehaglig händelse i samband med sitt uppdrag som politiker. Också journalister, myndighetspersoner och andra utsätts för hot, påtryckningar och brott. Det är oacceptabelt. Erfarenheten visar att de problemen ökar i samband med valrörelser. Politiker blir mer synliga, sakfrågor lyfts fram tydligare och olika intressen ställs mot varandra. Vi är alla överens om att den typen av brott måste förebyggas och bekämpas med kraft. Valet 2014 ska kunna genomföras utan att människor behöver känna oro. Politiska företrädare ska vara trygga i sitt valarbete.

Polisen ansvarar för säkerheten runt valen 2014. Säkerhetsarbetet gäller alla som på olika sätt agerar för dessa demokratiska val. Rikspolischefen har beslutat att valen är en polisiär riksangelägenhet. Det innebär en resursmässig kraftsamling. En nationell stab har inrättats för att polisen ska kunna arbeta effektivt och hålla hög beredskap. Rikskriminalpolisen samordnar och samverkar med polismyndigheterna i landet och med Säkerhetspolisen. Den lokala polisen ansvarar för allmän ordning och säkerhet på plats, till exempel vid politiska möten. Säkerhetspolisen deltar med underrättelsestöd, insatsledning och samverkan. Hotbildsrapporter tas fram gemensamt av polismyndigheterna, och Säkerhetspolisen ansvarar för skyddet av den centrala statsledningen.

Polisen samverkar med riksdagspartierna och med andra som behöver vara med i arbetet. Man har hållit flera möten för att ge information och skapa kontaktvägar. I december bjöd Säkerhetspolisen in samtliga riksdagspartiers valansvariga och säkerhetsansvariga till ett möte för att öka kunskapen om säkerheten och om vilket ansvar polisen respektive partierna har.

Säkerhetspolisen har ett särskilt uppdrag att följa och vidta åtgärder mot personer som begår brott för att påverka beslutsfattare, hindra myndighetsutövning eller inskränka den fria debatten och som gör det för att de vill ändra samhällsordningen och vårt styrelseskick.

Regeringens stora satsning på polisen, sedan tillträdet 2006, bidrar till att kunna vässa arbetet för att förebygga och förhindra hot och våld mot förtroendevalda. Polisens resurser, organisation och arbetsmetoder gör att man står väl rustad för att möta utmaningarna. För att säkerställa tryggheten pågår ett omfattande arbete också på lokal nivå. Arbetet på det området faller även under demokratiministerns ansvarsområde. Hon har tagit en rad initiativ, bland annat till studier, för att se hur man kan arbeta förebyggande. Det nämndes en rapport i inledningen, och det har också tagits fram en hel del annat.

Av det arbetet framgår att just kommunerna, men även partierna, kan bli bättre på att informera om vilket stöd de utsatta kan få. En annan slutsats som man kan dra av utvärderingarna är att den som blir utsatt måste

bli bättre på att göra polisanmälan. Det är ganska vanligt att förtroendevalda inte anmäler hot och övergrepp, för man tror att det är något som man ska acceptera. Men att bli utsatt för brott på grund av sin politiska gärning ska inte accepteras.

Så sent som förra veckan gav vi en utredare i uppdrag att göra en kartläggning av straffvärdet för brott som rör hot och våld mot förtroendevalda. Uppdraget går ut på att undersöka om och i vilken mån domstolarna tillämpar möjligheten till straffskärpning i sådana situationer som finns i dag.

Mycket görs, men låt oss inte vara naiva. Det behövs ett oförtröttligt arbete för att värda och värna demokratin och det öppna samhället. I det är säkrandet av tryggheten för förtroendevalda, tjänstemän, journalister och alla andra som arbetar och agerar i demokratins tjänst en av de allra viktigaste uppgifterna.

Vi kommer att behöva vidta åtgärder. Vi kommer att möta händelser som vi kanske inte har förberett oss för. Men om vi har en god planering, och om vi använder alla de resurser som vi kan planera för, då tror jag att vi kan se fram emot en valrörelse som är värdig ett fritt och öppet samhälle.

Jag ser fram emot de olika synpunkter som kommer fram i den här debatten.

(Applåder)

Anf. 3 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! För ett par veckor sedan attackerades en av mina partivänner, en 16-årig tjej och SSU:are, i Malmö. Det var två män som hoppade på henne, hotade henne, slog henne, knäade henne, spottade på henne. Det skedde mitt på blanka dagen, mitt i staden.

De talade också om varför de gav sig på henne: Hon hade talat offentligt för invandring och var socialdemokrat. Två vuxna män ger sig på en 16-årig tjej. De tyckte väl att de var modiga. Så är det med de här nazisterna och högerextremisterna. De har inte bara vedervärdiga åsikter – de är fega också, som Anders Behring Breivik, när han klädde sig i full krigsmundering för att ge sig ut till Utøya och döda försvarslösa barn och tonåringar i det värsta terrorådet i Norden under efterkrigstiden.

Attacken i Malmö är bara en i raden i det våld och de trakasserier som högerextrema stått för den senaste tiden. För någon vecka sedan kom en annan av mina partikamrater hem till sin bostad i Umeå. Då hade någon ritat ett hakkors på hans dörr och klottrat ”sossesvin” och ”SD 2014” på dörren. För någon vecka sedan hade också någon klottrat hakkors på en moské här i Stockholm. Det finns många andra exempel, naturligtvis även den nazistiska attacken strax före jul mot en demonstration i Kärrtorp, då högerextrema gick till våldsamt angrepp mot dem som demonstrerade för solidaritet och medmänsklighet. Det nazistiska våldet är alltså tillbaka, och hakkorset är tillbaka.

Vi socialdemokrater har konsekvent sedan demokratins genombrott tagit avstånd från våld som politiskt verktyg i en demokrati. Just den frågan ledde till och med till en partisprängning för snart 100 år sedan. De som då ville använda våld för att förändra samhället fick lämna vårt parti. Vår hållning har alltid varit tydlig. Politisk förändring kan aldrig genomdrivas med våld i en demokrati. Politisk förändring måste fram-

drivas med opinionsbildning, dialog och stegvisa reformer. Vi har alltid tagit avstånd från såväl vänsterextremistiskt som högerextremistiskt våld. Men vi har också själva som politisk rörelse mött våldet genom åren. Fackföreningsmän spärrades in i nazisternas koncentrationsläger. Demokrater avrättades eller skickades till arbetsläger i de forna kommuniststaterna. I Sverige i vår tid har två av våra främsta företrädare dödats, Olof Palme och Anna Lindh.

Fru talman! Jag är väl medveten om det vänsterextrema våld som finns. Det är allvarligt, och man måste på alla sätt ta avstånd från det. Men när vi nu ser tendenserna är det ändå enligt min uppfattning snarare det högerextrema våldet som växer. Ibland är det enskilda som ger sig på invandrare och politiska motståndare, men ibland verkar det som om det är ytterst organiserat, som i Kärrtorp.

Det politiska våldet från höger har nära släktskap med det som vi brukar kalla hatbrott, där man ger sig på någon som är invandrare eller homosexuell just för att han eller hon är invandrare eller homosexuell. Det är ideologiskt motiverade brott. Om man bekämpar hatbrott tar man också en del av de individer som begår annat politiskt våld. Det är jag helt övertygad om. Tyvärr har regeringen prioriterat ned kampen mot hatbrott. Fram till 2006 fanns det i regleringsbrevet till polisen ett särskilt uppdrag att prioritera hatbrott. Men detta tog den borgerliga regeringen bort, vilket jag tycker var ett stort misstag.

Fru talman! Jag skulle vilja att regeringen nu gör två saker. Det ena är att man kallar till sig chefen för Säkerhetspolisen och rikspolischefen för att diskutera högerextremas våld och trakasserier mot enskilda. Regeringen måste vara tydlig i att detta aldrig kan accepteras. Det måste gå en tydlig signal till de olika delarna i polisväsendet att prioritera det här arbetet. Det är särskilt viktigt nu, när vi är inne i ett valår och den politiska aktiviteten stiger. Det andra som jag skulle vilja att regeringen gör är att återigen skriva in i regleringsbrevet till polisen att de ska prioritera hatbrotten, såsom vi socialdemokrater gjorde under vår regeringsperiod.

Fru talman! Vår demokrati kommer aldrig att fungera om människor inte vågar ta politiska uppdrag av rädsla för att bli attackerade och trakasserade. Därför måste vi agera nu, och vi måste göra det resolut.

Anf. 4 MARIA FERM (MP):

Fru talman! När den antirasistiska demonstrationen i Kärrtorp i Stockholm attackerades av nazister före jul väckte det obehagliga minnen hos mig. När jag var 22 år ställde jag mig på torget i min gamla hemkommun och höll ett tal om att jag tyckte att det var dags för kommunen att börja ta emot flyktingar. Ett fyrtiotal personer hade samlats i regnet för att stå upp för medmänsklighet. Plötsligt marscherade 50 nazister in på torget. Som tur var kunde polisen gå emellan, så nazisterna kunde inte komma fram till oss. Till skillnad från i Kärrtorp hade polisen den här gången beredskap, även om de också fick kalla in förstärkning. Det är väldigt viktigt att polisiär beredskap finns. Inte minst inför det kommande supervalåret är detta frågor som måste tas på största allvar.

Grunden för en demokrati är att åsikter ska kunna framföras och bemötas. Alla måste känna sig trygga att kunna engagera sig politiskt och delta i det demokratiska samtalet. Att vara engagerad politiskt är i grunden viktigt och roligt. Om vi vill ha en levande deltagande demokrati bör

så många som möjligt kunna och vilja delta i politiska debatter och engagera sig för att förändra samhället. Då är det viktigt att det är låga trösklar in i politiken och att människor känner sig trygga. Därför är det helt oacceptabelt att människor angrips och hotas på grund av sina politiska åsikter.

Redan 2005 genomförde Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda en undersökning som visade att 74 procent av riksdagsledamöterna och 29 procent av de förtroendevalda i kommuner och landsting hade utsatts för trakasserier, hot eller våld. Politiker som engagerar sig i frågor som rör allt från migration, hbtq och feminism till sjukvård och vargar är många gånger utsatta. I Brottsförebyggande rådets trygghetsundersökning om politiker framkommer att 16 procent uppger att de någon gång under 2011 utsattes för hot, våld eller trakasserier. Ordförande i socialnämnder och styrelseordförande har särskilt utsatta positioner. Ofta är det just sverigedemokrater som blir utsatta för hot eller våld. Säkerhetspolisen genomförde 2008 en studie som visade att politiker som var exponerade i medier var mer utsatta än andra.

Den senaste tiden har vi blivit varse flera attacker mot politiker. I Uddevalla detonerade en sprängladdning på en bil tillhörande en sverigedemokrat. I Arlöv utsattes en sverigedemokratisk politiker för en sprängladdning vid sitt hem. I Malmö blev en 16-årig SSU:are attackerad av nazister. Tidigare under mandatperioden finns exempel på grova hot och i vissa fall våldsdåd och förföljelser som tvingat politiker att lämna sina uppdrag och till och med flytta från sin hemkommun. Dessa händelser är inte bara angrepp mot de personer som utsätts, utan också angrepp på demokratin. Människor riskerar att dra sig för att engagera sig politiskt eller undvika att yttra en åsikt av rädsla för vad som skulle kunna hända.

Jag välkomnar att regeringen genomför en granskning av hur domstolar dömer när det gäller våld och hot mot politiker. Att brott mot tjänsteman och brott mot politiker likställs är någonting som skulle kunna övervägas. Men det räcker inte. En bredare översyn behövs. Det är knappast så att en straffskärpning kommer att verka avskräckande, utan det ska snarare ses som en signal om vikten av det demokratiska samtalet.

Framför allt behöver vi ställa oss frågan vilken typ av politiker vi vill ha och vilken typ av samhälle vi vill ha. Ska de som engagerar sig vara de som orkar stå emot hot och våld gång på gång, eller ska vi ha ett samhälle där alla tillåts engagera sig och uttrycka sin åsikt? Människor vars åsikter man inte håller med om ska bemötas med vassa argument, inte med hot, våld eller trakasserier. Politiska åsikter riskerar då att tystna och ersättas med rädsla. Ett sådant samhälle vill jag inte ha.

Anf. 5 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! Politiskt våld får aldrig accepteras, oavsett vem som står bakom. Dessa handlingar utgör ett direkt hot mot vår demokrati. Folkpartiet och alliansregeringen har sedan 2006 prioriterat resurser till rättsväsendet, bland annat genom en kraftig ökning av antalet poliser.

Arbetet för ett tryggare Sverige förblir en viktig uppgift. Det är glädjande att det är fler som upplever trygghet i den senaste nationella trygghetsmätningen. Det som däremot oroar är inslaget av politiskt våld. Trots att det inte är en utbredd företeelse har vår demokrati drabbats av situationer som utmanar.

Den senaste tidens hot mot riksdagskolleger, kommunpolitiker, nazistattack mot en fredlig demonstration och skadegörelser mot synagogor, kyrkor och moskéer i Malmö och Stockholm är alla uttryck för en ökad intolerans som vi med kraft måste motverka.

Att vilja förändra samhället och ta ansvar för vårt samhälle är något viktigt och något vi ska uppmuntra. Det är så vi behåller en vital demokrati. Men när extrema krafter inte accepterar våra gemensamma spelregler och använder våld måste vi reagera.

Från Folkpartiets sida vill jag särskilt lyfta fram följande. Från trygghetsmätningen 2012, där 14 000 förtroendevalda tillfrågades, har siffran 16 procent hotade nämnts i debatten. En lika bekymrande siffra omfattar alla de förtroendevalda som säger sig undvika att driva politiska frågor på grund av risken för hot och våld.

Om detta tillåts bli en utbredd uppfattning riskerar vi att få en försvagad demokrati. Den dagen förtroendevalda tystats ned har samhället misslyckats med sitt uppdrag att försvara våra grundläggande värderingar, nämligen vår rätt till yttrandefrihet. Vi måste hela tiden värna människors möjlighet att engagera sig för saker de tror på.

Vi vet att socialnämndsordförande och kommunalråd är särskilt utsatta för hot. Säkerhetspolisens uppdrag är att i första hand skydda den centrala statsledningen men inte lokala politiker. Här borde en förändring ske så att även de kan söka skydd av Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen. Jag välkomnar att justitieministern tillsammans med polismyndigheterna särskilt prioriterar valrörelsen.

Hot mot förtroendevalda är ett problem. År 2006 föreslog en utredning att det bör införas en särskild straffskärpning vid brott mot just förtroendevalda. Regeringen valde tyvärr att inte gå vidare med förslaget. Det är ingen hemlighet att Folkpartiet har en annan uppfattning i frågan.

Vi är bekymrade över att fyra av fem förtroendevalda som hotats eller utsatts för våld inte anmäler detta till polisen. När man granskar resultaten visar det sig att de har inställningen: Är jag förtroendevald får jag väl räkna med att bli hotad och utsatt i min roll. Det andra som är mycket allvarligt är känslan av att samhället inte tar problemet på allvar. Det gör att de känner att det inte är någon vits med att anmäla.

Vi måste stå upp för deras möjlighet att fungera som politiker. Vi måste signalera att det inte är acceptabelt när man som politiker blir rädd för att lämna sin bostad, inte vågar öppna sin post eller undviker att ta bussen, till exempel, som är några konsekvenser.

Vi kommer därför från Folkpartiet att fortsätta att driva kravet att hot och våld mot förtroendevalda ska utgöra en särskild grund för straffskärpning. Vi måste med kraft signalera detta. Vi accepterar inte hot och våld mot förtroendevalda.

Min partikollega demokratiministern har nyligen gett ett uppdrag till en utredare, men det är ett begränsat uppdrag. Det är att analysera och kartlägga domar och fall där hot har riktats mot förtroendevalda i Sverige. Den rapporten kommer den 1 juni. Redan i maj kommer en uppdaterad trygghetsundersökning bland de förtroendevalda, som också kommer att utgöra ett viktigt underlag i debatten. I slutet av januari presenteras även en rapport om de extrema miljöerna i Sverige.

Fru talman! Jag vill gärna bredda ansatsen. Regeringens granskning handlar om att titta på samtliga extremistmiljöer. Det är viktigt. Högerex-

trema utgör ett hot, och vänsterextrema utgör ett hot. Den autonoma miljön samt religiös islamistisk extremism utgör också ett hot. Ingen av dessa miljöer utgör ett direkt hot mot vårt statsskick. Men de har både avsikt och förmåga att utgöra hot mot funktioner och individer och kan i förlängningen utgöra ett hot mot vår demokrati.

Fru talman! Vår uppgift är att med kraft motverka detta. Säkerhetspolisen har därför tillsammans med Rikskriminalpolisen en mycket viktig roll. Regeringens handlingsplan mot våldsbejakande extremism är viktig och inte minst satsningar på skolan, kunskap om radikaliseringsprocesser och också avhoppbarverksamhet för till exempel högerextrema personer som vill lämna den miljön.

Det finns betydande underlag från till exempel Brottsförebyggande rådet men också ett par utredningar som lämnades till regeringen före jul som visar hur skolan har en jättestor utmaning. Ungdomar i övre tonåren, 16-åringar, är tyvärr mer öppna för och tycker att det är okej att i vissa fall begå våldshandlingar i politiskt syfte.

Som skolpolitiker kan jag inte nog understryka vikten av skolans roll för ökad demokrati och tolerans. Det är det mest effektiva sättet att förebygga intolerans i Sverige och det mest effektiva sättet att undvika politiskt våld.

Anf. 6 JOHAN LINANDER (C):

Fru talman! Dagens debatt om politiskt våld är viktig. Vi måste alla, partier och enskilda riksdagsledamöter, ständigt fördöma och ta avstånd från alla former av våld som används för att förhindra medborgare att använda sina grundläggande fri- och rättigheter och våld som används för att politiker inte ska våga uttrycka sig och kanske inte våga besluta på det sätt de önskar.

I Sverige ha alla rätten att ha sin åsikt och att uttrycka den. Enligt regeringsformen 2 kap. 1 § har vi yttrandefrihet, friheten att i tal, skrift, bild eller på annat sätt uttrycka våra tankar, åsikter och känslor. Vidare har vi informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet och föreningsfrihet. Vi har alltså rätt att ta till oss information, bilda föreningar, mötas och demonstrera. Därtill har vi religionsfriheten som den sjätte opinionsfriheten.

I dessa tider är det värt att upprepa citatet: Jag delar inte dina åsikter, men jag är beredd att dö för din rätt att uttrycka dem. Det brukar tillskrivas Voltaire, men det är snarare en senare beskrivning av Voltaires sätt att uttrycka sig. Hur som helst är det grundläggande liberalism.

Fru talman! Centerpartiet har under senare år varit tämligen förskonat från politiskt våld. I en undersökning för ett tag sedan var resultatet att Centerpartiets politiker är de som är minst utsatta. Det är kanske inte i sig ett så överraskande resultat. Det är oftast ytterkantpartierna som skapar starka reaktioner.

Centerpartiet är ett samförståndsparti. Det gäller inte minst ute i kommunerna där vi har ett femtiotal kommunstyrelseordförande och är med och styr i ca 150 kommuner. Genom att vara närvarande i människors vardag och bedriva en närodlat politik skapar vi oftast inte så starka negativa känslor.

Givetvis drabbas även Centerpartiet. Det är bara två valrörelser sedan som vi var det allra mest utsatta partiet. En grupp som kallade sig för

Osynliga partiet hade bestämt sig för att våra politiker skulle hotas. Fönster krossades, och partiexpeditioner klottrades ned.

Anledningen var väl inte alldeles glasklar. Sannolikt berodde det på vårt förslag om lägre ingångslöner för ungdomar för att de skulle få in en fot på arbetsmarknaden. Det hade skapat en stor diskussion, och i diskussionen framställdes förslaget som att det skulle vara en försämring för arbetslösa ungdomar när det i själva verket var en möjlighet för unga. I förslaget fanns också en del om utbildning inom de ungas nyanställning. Vårt förslag är i dag genomfört, och alla andra partier försöker att ta åt sig äran för det. Så kan det vara.

Den typen av politiskt våld som vi utsattes för och som alla partier utsätts för då och då är fruktansvärt frustrerande. I en valrörelse är det oftast ett väldigt högt tempo, och valarbetare tycker att det är jobbigt. De får dessutom gå omkring och vara rädda och får merarbete med allt från att byta ut fönsterrutor till att byta nedklottrade valaffischer. Det är jobb som oftast medlemmar får göra som gör allting på sin fritid.

Hur ska vi då komma till rätta med politiskt våld? Vi ska förhoppningsvis komma fram till några bra idéer i den här debatten. Det har kommit förslag om att ha skärpta straff för politiskt motiverat våld. Jag och Centerpartiet säger inte nej till det. Samtidigt måste man fundera på om vi ska ha lagar som gäller för förtroendevalda politiker men inte för andra.

Det kan vara minst lika allvarligt för samhället i stort att journalister hotas och inte vågar skriva det de har tänkt att skriva.

Fru talman! Det allra första som vi måste göra är att i varje läge och på alla sätt ta avstånd från allt politiskt våld inklusive hat, hot och kränkningar – som i dag tyvärr är vardag på nätet. Om ett partis företrädare stöttar webbplatser där hatet flödar, där personer kränks i mängder av inlägg och där hoten är vanligt förekommande legitimerar man samtidigt den typen av politiskt våld. Ett parti kan inte med trovärdighet ge stöd till webbplatser där politiskt våld motiveras och samtidigt beklaga sig högljutt över att bli utsatt för politiskt våld.

Allt våld är fel. Allt politiskt våld är fel. Om man tycker det måste man också visa det i praktiken. Ett parti kan inte i den ena sekunden fördöma politiskt våld mot det egna partiet och i den andra sekunden legitimera våldet genom att stötta hemsidor som uppmuntrar politiskt våld mot andra partier och deras förtroendevalda. Man måste bestämma sig för om politiskt våld är fel eller inte. Om det är fel är det alltid fel, oavsett vem eller vilka det vänds mot.

Anf. 7 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Politiskt våld är, precis som föregående talare har konstaterat, en mycket allvarlig företeelse. Det drabbar företrädare för samtliga politiska partier. I absoluta tal sker de flesta attackerna mot de största partierna – Socialdemokraterna och Moderaterna – av den anledningen att de är störst. De har flest folkvalda och flest medlemmar. Men räknat som andel drabbar det politiska våldet i synnerhet Sverigedemokraterna – mitt eget parti.

Inte minst drabbar det enskilda människor. Det politiska våldet kan få svåra konsekvenser för såväl förtroendevalda som sympatisörer. De kan till exempel få bilar saboterade, och de kan få sina hem vandaliserade.

De kan utsättas för hot, ibland mycket grova hot, som förstör vardagen för dem själva men också för övriga familjemedlemmar. Ibland utsätts de också för direkt livsfara.

Fru talman! Det här är inga bagateller. Det rör sig om mycket allvarliga händelser. Hela vårt demokratiska samhälle och vårt demokratiska system förutsätter och bygger på att alla medborgare – och då menar jag verkligen alla medborgare – tillåts engagera sig politiskt och tillåts delta i det demokratiska samtalet utan risk för repressalier och utan risk för att behöva utsättas för hot och våld. Men förekomsten av extremister som saboterar politiska sammankomster och som använder sig av hot och ibland våld för att tysta meningsmotståndare – inte minst folkvalda politiker – leder till att allt färre vågar engagera sig politiskt. Det leder också till att allt färre vågar tala om vad de tycker och tänker i en rad olika frågor.

I dag är det tyvärr så att våldsverkarna och extremisterna gång på gång lyckas med att inskränka yttrandefriheten och åsiktsfriheten, men också mötesfriheten och demonstrationsfriheten. Det politiska våldet stannar därför inte vid att drabba enskilda partier och enskilda politiker, utan det drabbar alla samhällsmedborgare som får sina medborgerliga friheter inskränkta. Det politiska våldet är som ett gift i den demokratiska samhällskroppen.

Fru talman! I december strax före jul fick vi två intressanta uttalanden från Säkerhetspolisen. För det första gällde det terrorhot mot Sverige, som jag bara kortfattat tänker beröra. Vi kan läsa om detta i regeringens skrivelse 2013/14:63. Där rapporteras det att islamister som reser mellan Sverige och krigshärdar som Syrien utgör det största terrorhotet mot Sverige i dag. Där har vi en sida av det politiska våldet som riskerar att bli ett vanligare inslag i framtiden.

För det andra presenterades nyligen utredningen om att förebygga våldsbejakande extremism. I samband med offentliggörandet valde Ahn-Za Hagström, chefsanalytiker på Säpos författningsskydd, att uttala sig. Hagström konstaterar att vänsterextremismen, den så kallade autonoma vänstern, är den största utövaren av politiskt våld i Sverige i dag. Hon säger: ”Majoriteten av de fall av otillåten påverkan som Säkerhetspolisen känner till kommer från de autonoma miljöerna.” Vidare meddelade Hagström att vänsterextremisterna i dagsläget har störst förmåga att använda våldsamma metoder – och detta, som man uttrycker det, både strategiskt och systematiskt.

Om vi går vidare till Brårapporten *Politikernas trygghetsundersökning*, som mätte politikerns utsatthet under 2011, får vi en ganska klar bild av det politiska våldet: Ungefär var tolfte politiker i våra kommunfullmäktigeförsamlingar runt om i landet blev under 2011 utsatt för hot eller våld. För politiskt tillsatta styrelseordförande, vilket några redan har nämnt, i olika församlingar var det så många som var tredje politiker. Detta är anmärkningsvärt.

Parallellt med politikernas trygghetsundersökning genomförde Brå en avhoppundersökning. I den framkom att 8 procent av alla som hoppade av politiken mellan januari och november 2011 gjorde det på grund av hot och våld. I Brås undersökning framkom dessutom siffror som gör gällande att 11–20 procent av övriga riksdagspartiers politiker utsattes

för hot och våld år 2011. Det är fruktansvärda siffror. För Sverigedemokraternas politiker är siffran dock 49 procent.

I flera fall leder denna utsatthet till att man väljer att hoppa av sina uppdrag. Och det kanske inte är så konstigt. Om man tvingas leva med hot och våld som en del av sin vardag, om man gång på gång tvingas uppleva hur torgmöten och enskilda möten attackerades av extremister, och om man tvingas leva med smutskastning och social stigmatisering är det kanske inte så konstigt om man väljer att lämna sina politiska uppdrag och att vända det demokratiska samhället ryggen. I en sådan situation är det inte så konstigt att många skräms till tystnad.

Även om Sverigedemokraternas företrädare är extra utsatta drabbar som sagt det politiska våldet företrädare för samtliga partier, även Centerpartiet. Oavsett vem det drabbar menar jag att det är ett katastrofalt betyg för regeringen och justitieministern. Men – och detta är viktigt – ansvaret vilar ännu tyngre på Socialdemokraterna och Vänsterpartiet med tanke på deras återkommande legitimering av våldsvänstern. Jag kommer att återkomma till detta i mitt nästa anförande.

(Applåder)

Anf. 8 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Fru talman! Ibland överträffar verkligheten politisk satir. Det är magstarkt när samma parti som har en riksdagsledamot som har dragit runt på stan med järnrör begär dagens debatt om politiskt våld. Företrädare för samma politiska parti hjälper hatsajten Avpixlat, som inte ens har en ansvarig utgivare, med finansieringen. Inget annat parti skulle komma undan med något sådant. Men inget annat parti i Sveriges riksdag har heller rasism som politisk motor.

Sverigedemokraterna behöver näthat och avhumaniserande retorik för att kunna mobilisera kring sin påstådda konflikt mellan svenskar och icke-svenskar. Det är därför de stöder Avpixlat, och det är därför de brottas med skandaler på löpande band. Ingen nolltolerans i världen kan råda bot på det.

Detta gör dock inte dagens aktuella debatt om politiskt våld mindre viktig. Vi har ett demokratiskt problem när hat, hot och våld är en del av verkligheten för dem av oss som tar plats i den offentliga debatten. Sverigedemokraterna hänvisar i sin begäran till några av de attacker mot poliser som har begåtts under det gångna halvåret. Ingen, utan undantag, ska utsättas för våld på grund av sina åsikter eller sitt samhällsengagemang. Det är viktigt för vårt samhälle att vi har en demokrati där de politiska skiljelinjerna debatteras rakt och tydligt. Vi kan vara oense om politiska mål och vägen dit, men vi lämnar inte den demokratiska spelplanen för att använda våld. Även om debatterna kan vara hårda och tonen skarp ska vi bemöta varandra med saklighet och respekt. Avhumanisering och sexualisering hör inte hemma i vår debatt vare sig här i kammaren eller på nätet.

Exakt lika viktigt som det är att Beatrice Ask, Maria Ferm eller jag inte ska mötas av en mejlbox full av hat eller hot efter den här debatten är det att till exempel inte heller Richard Jomshof utsätts för detsamma.

Men, det politiska våldet riktas inte bara mot politiska företrädare i dagens Sverige. Näthatet mot kvinnor som väljer att ta plats i den offentliga debatten har exploderat. Detta ofta sexualiserade hat, som journa-

lister, politiker och författare möts av när de diskuterar frågor som rör framför allt migration eller feminism, har uppmärksammats under det senaste året.

Kvinnliga sportjournalister och även idrottsutövare drabbas även de av de sexualiserade hatiska kommentarerna, liksom yngre kvinnor som i sin vardag tar ställning mot förtryck eller orättvisor utanför den politiska arenan. Detta är ett demokratiproblem som riskerar att hämma kvinnor från att vara en del i det offentliga samhället.

Fru talman! Även hatbrott är ett uttryck för politiskt våld, och inte sällan kopplas olika intoleranta uttryck samman så att hat och hot på samma gång genomsyras av till exempel kvinnohat och islamofobi. Brottet speglar en människosyn där kön, sexuell läggning eller religiös eller etnisk tillhörighet minskar en människas värde. Vi vet också att ett samhälle som dras isär med hjälp av segregation och ojämlikhet skapar förutsättningar för motsättningar som förklaras i religiösa eller etniska termer.

Det är dock ytterst en politisk retorik som pekar ut och avhumaniserar etniska eller religiösa grupper som eldar på sådant våld. I brottstatistiken kan vi se att 5 518 hatbrottsanmälningar identifierades under 2012. De allra flesta hade främlingsfientliga och rasistiska motiv, och flera av dessa personer utsattes flera gånger eller för dubbel utsatthet.

Fru talman! Politiskt våld kan också syfta till att skrämja politiker för att genomföra beslut som vi har fattat i majoritet, enligt demokratisk ordning. De omfattande angreppen på asylboenden, som sammanstälts av Expo, visar på just ett sådant exempel. Under en treårsperiod dokumenterades 58 fall av skadegörelse, hot eller våld mot asylboenden. Majoriteten av dessa fall riktades mot boenden som hyser ensamkommande barn. Barn, fru talman!

Vi har här i riksdagen med majoritet beslutat att Sverige ska ta emot människor i behov av skydd. Vi kan ha olika uppfattning om hur generös vår tolkning av asylrätten ska vara, men här har vi alltså 58 politiska attacker mot flyktingboenden som drabbar de allra mest utsatta. Det bör vara en absolut prioritet för vårt samhälle att utreda och lagföra de som står för dessa attacker eftersom de så uppenbart väljer att angripa en sårbar grupp. Syftet är uppenbart; man vill skrämja lokalsamhällen och politiker från att genomföra de politiska beslut som vi tillsammans har fattat, nämligen att erbjuda skydd åt dem som behöver det.

Frågan för dagen är om Sverigedemokraternas begäran om denna debatt innebär att de är redo att ta ansvar för det samhällsklimat som de är med och skapar med sin avhumaniserade retorik och sitt stöd till hatsajten Avpixlat.

Anf. 9 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Jag blev tillfrågad om att ersätta Stefan Svanström som har drabbats av sjukdom. Jag tackade ja. Vad vet då jag om politiskt våld när jag med kort varsel ställer mig i talarstolen och ska ha synpunkter på detta? Tyvärr vet jag en hel del. Jag har varit aktiv i närmare 19 år i riksdagen, sedan 1991 med något avbrott.

Jag kan erinra mig att Afagrupper har slagit mig och mina barn i ansiktet vid demonstrationer. Det minns jag. Jag kommer ihåg hur det kändes att komma ut och hitta bilen skrapad med ett vasst föremål från den

ena änden till den andra. Den enda saken som skilde min bil från andra var en dekal med Kristdemokraterna på bakrutan.

Jag vet att i just det ögonblicket då jag för ett antal år sedan stod i denna talarstol och talade i en kontroversiell fråga – det handlade om homosexuellas rätt till adoption – slogs huvudströmbrytaren i mitt hem av. Budskapet var tydligt: Det kan slockna för dig.

Men ruggigast var när hustrun ringde och sade:

– Tuve, vi har fått ett brev.

– Ett brev?

– Ja, det står att du och hela din familj ska utrotas för ditt svek mot fäderneslandet.

Hon skrattade sedan.

Jag sade:

– Nej, skratta inte. Ta inte i brevet.

– Vadå då? Ska vi ta det på allvar?

– Jag måste kolla upp det här. Rör inte vid brevet!

Jag ringde och blev så småningom kopplad till Säpo som resolut tog tag i det. Det var först när Säpo frågade mig var jag hade mina barn som det riktigt nådde in i mig. Jag fick rådet att ligga lågt och inte göra någonting i tre veckor. Utan att gå in på Säpos sätt att arbeta kan jag säga att detta resulterade i att en nynazistisk grupp på en liten ort i Skåne sprängdes av polisen. Det blev en rättegång där jag kunde vittna via telefon, och förövarna fick två års fängelse.

Historien har dock ett gott slut. En grupp uppe i Klippan, under ledning och hjälp av Korskyrkan av alla organisationer, lyckades få kontakt med de här nynazisterna – Klippan har, som ni vet, varit drabbat. När jag var på en vanlig seminarieövning, som vi riksdagsledamöter ofta är, och bidrog med min bit och talade om etik och så vidare kom en av de andra deltagarna fram. Han var, bokstavigt talat, tatuerad upp till öronen och sade:

– Tuve, det var jag som hotade dig. Kan du förlåta mig?

Där stod jag och kramade min tilltänkte mördare i en vanlig svensk skola. Jag kunde lägga detta bakom mig, förlåta honom och säga:

– Ja, visst förlåter jag dig.

Det var ett gott slut, men det är inte alla våldsdåd och hot som får ett sådant gott slut.

Vi kristdemokrater kommer aldrig att acceptera eller legitimera användning av politiskt våld, eller något annat våld för den delen, i en demokratisk rättsstat som står upp för de mänskliga rättigheterna. Vi tar bestämt avstånd från dem som använder sig av våldet eller som direkt eller indirekt ger stöd till våld, oavsett vilka åsikter som ligger bakom hotet.

Vi vill gärna se att politiskt våld och hot uppvärderas i lagstiftningen. Vi vill gärna se att det blir en försvårande omständighet vid lagöverträdelser, oavsett om våldet utövas mot aktiva politiker eller mot andra medborgare som har utnyttjat sin grundlagsskyddade fri- och rättighet att säga sin mening.

Fru talman! De flesta skriver nog under på detta – det har vi hört hittills i debatten – men inte alla, inte ens i den offentliga debatten. I Aftonbladets kulturdelen den 20 december förra året fanns det en krönika med Petter Larsson som undertecknare. Larsson menade att våldsorganisationer som Revolutionära Fronten använder våld som förvisso inte är

acceptabelt, men det är betydligt mer acceptabelt än nynazisternas våld eftersom personerna som står bakom vänstervåldet har demokratiska värderingar.

Läste jag rätt? Hörde ni rätt? Ett våld som är mer acceptabelt eftersom personerna som står bakom vänstervåldet har demokratiska värderingar är en självmotsägelse. Hur kan man försvara människors hot, våld och trakasserier med att de egentligen, längst inne, är goda? Jag vill återkomma till detta senare, fru talman. Det är mer än ett parti här i kammaren som behöver sopa framför egen dörr.

Anf. 10 Justitieminister BEATRICE ASK (M):

Fru talman! Det är mycket intressanta saker som kommer upp i debatten.

Morgan Johansson, jag behöver inte kalla till mig Säpochefen och Rikspolischefen i frågan om särskild ordning; vi ses kontinuerligt. Frågor som rör extremistrelser och den typ av problem som vi diskuterar här är uppe varje gång jag träffar Säkerhetspolisen, vilket är ungefär en gång i månaden.

Den utredning som Maria Ferm efterlyste tillsatte demokratiministern förra veckan. Man ska titta på en kartläggning av hur de nuvarande reglerna används när det gäller att se mer allvarligt på övergrepp som hotar förtroendevalda. Det finns alltså redan en möjlighet i lagstiftningen som den ser ut i dag.

Låt mig bara kortfattat säga någonting, eftersom många kommer tillbaka till detta. Man efterlyser någon typ av särskild påföljd eller lagstiftning som rör politiker. Var ska vi dra gränserna? Om vi ska tala om förtroendevalda undrar jag: Hur är det med domare, åklagare, bloggare och journalister? Verkar inte de också i demokratins tjänst? Är inte de också utsatta för det här? De och deras närstående utsätts för trakasserier och hot. Gränsdragningen blir svår att göra. Och det var skälet till att riksdagen, när detta var på tapeten för något år sedan, sade: Nej, vi kan inte göra detta.

Det finns i dag en möjlighet att se det som en försvårande omständighet. Det är bra. Nu får vi en kartläggning av hur väl domstolarna använder den möjligheten. Låt oss skaffa oss det underlaget innan vi petar på den grundläggande principen om allas likhet inför lagen. Jag tror nämligen att allas likhet inför lagen är en av de viktigaste grundprinciperna för rättsskipningen och för det öppna och fria samhället. Vi ska värda detta ömt. Om vi börjar göra speciallagstiftningar för olika kategorier hamnar vi ganska lätt fel. Det vore inte särskilt bra.

Morgan Johansson var inne på hatbrotten och den närhet som de ibland har till den typ av övergrepp och brott som nämndes när det bland annat gällde den unga SSU-tjejen i Malmö, som var utsatt. Det är naturligtvis viktigt att hålla isär begreppen, för hatbrott är delvis någonting annat. Men när det är sagt vill jag ändå säga att det är väldigt viktigt att uppmärksamma hatbrott och att man klarar upp dem, för de är också angrepp mot grundläggande demokratiska värden.

I följande gjorde Rikspolisstyrelsen en granskning av hur väl polisen runt om i landet arbetar mot den här typen av brottslighet, och man fann en hel del brister. Därför är det viktigt att vi får ett utvecklingsarbete på det

området. Regeringen kommer att ge Rikspolisstyrelsen ett särskilt uppdrag att bekämpa hatbrott. Det återkommer alltså.

Däremot handlar det inte om en nedprioritering när det inte finns i regleringsbrevet. Vi övertog regleringsbrev och annat från den socialdemokratiska regeringen där man prioriterade allting. Då blir liksom ingenting prioriterat. Vi rensade i det. Det betyder inte att saker är oviktiga. Det har faktiskt skett en betydande utveckling när det gäller hatbrottsarbetet. Men vi ser bristerna. Detta visade inspektionen. Det ska vi arbeta med. Det är oerhört viktigt.

Jag tror också att det i den här diskussionen är viktigt att lyfta in några saker. När det gäller hot mot förtroendevalda handlar det naturligtvis om det politiska våldet och de extrema rörelserna. Men låt oss inte glömma att det också finns andra faktorer och andra situationer. De kräver delvis olika åtgärder.

Det sista jag vill säga – tiden är ganska kort – är att vi hela tiden har att balansera den unika svenska traditionen, där politiker promenerar på stan, har öppna telefonnummer och är tillgängliga. Vi vill ha politiska möten dit alla får komma. Att balansera detta mot säkerhet är ett grannliga arbete där rättsvårdande myndigheter men också många andra aktörer måste samverka. Vi har precis fått en utredning, som är ute på remiss, där man diskuterar hur *det* ska bli bättre.

Anf. 11 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Till att börja med ska det bli spännande att höra Richard Jomshof, i sitt nästa inlägg, leda i bevis hur vi socialdemokrater legitimerar politiskt våld. Han gjorde något slags cliffhanger i sitt inlägg.

Det är samma Jomshof som brukar stå här i talarstolen och uttrycka sig mycket aggressivt mot invandrare i allmänhet och muslimer i synnerhet och göra dem skyldiga till nästan alla problem som finns i Sverige. I nästa andetag, när våld mot invandrare kommer upp, slår Sverigedemokraterna ut med armarna och säger: Hur kan det komma sig?

Vem är det som legitimerar politiskt våld? Ni som hörde Richard Jomshofs inlägg här, läs gärna igenom hans inlägg i våras om just invandrare och muslimer! Då förstår ni vad jag talar om. Det är samma Jomshof som tillhör Sverigedemokraterna, ett parti som har både Kent Ekeröth och Avpixlat på sitt samvete.

Men, som sagt, det ska bli spännande att höra hur Jomshof, när han går upp i talarstolen igen, ska leda i bevis att just socialdemokrater på något sätt skulle ha legitimerat politiskt våld. Det är precis tvärtom. Vi har genom hela vår historia mycket konsekvent tagit avstånd från politiskt våld.

Man kan alltid diskutera vilka tendenser som ökar och minskar. Jag är mycket väl medveten om att det finns en oroande våldsutveckling också på den vänsterextrema sidan, som polisen måste ha en mycket god uppsikt över. Men vad jag uttryckte i mitt första inlägg var att jag ser en tendens till en ökning på den högerextrema sidan som jag inte har sett tidigare.

Jag måste säga att jag fick en tankeställare när jag i samband med Husbyvåldsamheterna fick höra om att man på mycket kort tid kunde kalla 200 nazister till Tumba för att organisera något slags medborgar-

garde som skulle gå in i Husby och upprätthålla ordningen å polisens vägnar. Polisen fick skicka dit tio piketer för att reda ut det.

Det pågår någonting på den högerextrema sidan som är väldigt allvarligt. Det är alltså en ökad organisationsgrad och en ökad aktivitet som jag tycker att vi måste vara uppmärksamma på.

Det förs nu en diskussion inför öppen ridå mellan moderater och centerpartister å den ena sidan och folkpartister å den andra sidan om straffskärpningsfrågan. Jag vill bara säga att det är väldigt enkelt att, när man ser ett politiskt problem, direkt dra fram en straffskärpning och säga: Detta är en quick fix. Det här löser problemen.

Så är det inte. Jag tror att det krävs helt andra åtgärder för att det verkligen ska fungera. En av de åtgärderna handlar om att den öppna polisen och Säkerhetspolisen måste samarbeta bättre. Det var bakgrunden till mitt förslag till justitieministern, att hon skulle kalla till sig Säpochefen och rikspolischefen. Jag vet att ni för samtal, men jag sade: Sätt dig ned med dem och uppmärksamma dem på det som nu håller på att hända på den högerextrema sidan.

Vi vet att det klickade i Kärrtorp, när informationen från Säkerhetspolisen inte gick som den skulle till den öppna polisen. Det finns säkert mycket mer som man behöver göra för att utveckla underrättelsearbetet och för att utveckla samarbetet mellan de två polisorganisationerna.

Sedan gäller det hatbrotten. Ja, ni tog bort prioriteringen av detta i regleringsbrevet. Jag är väl medveten om att detta inte är exakt samma typ av brott. Men jag säger att de som begår den här typen av brott och som kommer från den högerextrema miljön många gånger också begår andra politiska brott. Inriktar man sig på hatbrott, det vill säga dem som ger sig på homosexuella och invandrare, kommer man också, tror jag, många gånger att fånga dem som ägnar sig åt annan typ av politiskt våld.

Ta upp det här med rikspolischefen och chefen för Säkerhetspolisen igen och prioritera återigen hatbrott!

Anf. 12 MARIA FERM (MP):

Fru talman! När det gäller att värna det demokratiska samtalet är det viktigaste att främja en samhällsutveckling där människor som uttrycker sin åsikt inte hotas eller trakasseras. All typ av våldsbejakande extremism måste motverkas, och det måste tas avstånd ifrån den.

Vänsterextrema autonoma grupperingar har enligt Säkerhetspolisen en tydlig avsikt att agera mot samhällets grundläggande funktioner. De har kapacitet att agera på ett stort antal platser över tid och rum, och attacker riktas mot såväl förtroendevalda som tjänstemän.

Det senaste året har dock aktiviteten från högerextrema grupper ökat oroväckande. I gruppernas strategi märks bland annat angrepp för att sätta skräck i människor i hela samhällen eller områden.

Nazistiska svenska motståndsrörelsens aktiviteter längs Stockholms-tunnelbanans linje 17 har särskilt uppmärksammats. Turteatern i Kärrtorp lämnade i helgen in sin femte polisanmälan om skadegörelse och klotter. Den 2 januari upptäcktes hakkors på Stockholms största moské. Dagarna efter det utsattes även Hagsätra kapell för detta. På flera håll i landet har asylsökande attackerats.

Här rör det sig inte om enstaka händelser, utan de blir i sitt sammanhang hatbrott som skrämmer människor från att på grund av sin etnicitet eller tro röra sig i vissa områden eller vid vissa tider.

Jag vill också nämna frågan om prioritering av hatbrott. Fram till 2008 angav regleringsbrevet till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att hatbrott var ett särskilt prioriterat område. Om rättssamhället klarar av att markera mot nazistiskt klotter kan man där förebygga en brottspiral som annars riskerar att landa i grova våldsbrott. Ändå har regeringen strukit denna instruktion i regleringsbrevet, och inte heller i det senaste regleringsbrevet för 2014 nämns hatbrott över huvud taget, trots den rädsla som har uppmärksammats och den utveckling vi har sett.

Justitieministern har i ett svar på en skriftlig fråga till riksdagen som jag har ställt meddelat att regeringen kommer att ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att utveckla polisens arbete för att bekämpa hatbrott. Det är positivt. Vad som vore bättre är om regeringen också gjorde hatbrott till ett särskilt prioriterat område. Här behövs en riktig förändring.

Ett stort hot mot demokratin är också de eskalerande attackerna mot antirasister och de hatbrott som sker i kölvattnet av bland annat Sverigedemokraternas och den av Kent Ekeröth finansierade sajten Avpixlats hatretorik. Några exempel på attacker mot det demokratiska samtalet är hur den antirasistiska sajten Inte rasist, men... i höstas utsattes för överbelastningsattacker i samband med att man skrivit en granskande text om just Björn Söder.

När Carolina Moberg Farraj skrev ett öppet brev till Jimmie Åkesson om hur hon som muslimsk kvinna blir attackerad av rasister fick hon utstå hatmejl, telefonsamtal och att hängas ut på hatbloggar.

Detta är två exempel på grova övergrepp på demokratin och yttrandefriheten som kräver en helt annan politik än att enbart skärpa straffen för brott mot politiker. När Sverigedemokraterna ensidigt föreslår straffskärpning för de dåd som riktas mot dem själva vore det klädsamt om de också tog avstånd från de dåd som utförs i kölvattnet av deras hatretorik.

Anf. 13 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! Det är Sverigedemokraterna som har begärt debatten mot det politiska våldet, och det är med stor besvikelse jag noterar att Richard Jomshof särskilt lyfter fram våldsbejakande islamistisk extremism och vänsterextremism. Men, fru talman, jag är inte förvånad. Jag var beredd och utgick från att det var det upplägget Sverigedemokraterna skulle ha.

Jag tycker att man måste vara konsekvent. Man måste fördöma alla former av extrema miljöer och politiskt våld, oavsett om de kommer från vänster eller höger.

Vi som deltog i demonstrationer mot rasism i Västerås saknade Sverigedemokraterna. Det var det enda partiet som inte deltog. Jag tror att mina partikamrater som deltog i Kärrtorp mot rasism och nazism även där saknade Sverigedemokraterna. Det måste vara trovärdigt när man begär en sådan här debatt att det ska handla om att ta ställning mot alla former av våld.

Fru talman! När det gäller utredningen om gränsdragningsproblemen har jag förståelse för att det inte är så självklart att vi ruckar på principen och inför ett särskilt brott mot förtroendevalda. Samtidigt är det inte fråga om en quick fix, som svar till Morgan Johansson som talade om en

quick fix. Nej, det är ingen quick fix, men det var ett socialdemokratiskt statsråd som tillsatte en parlamentarisk kommitté som 2006 i politisk enighet föreslog att det skulle införas en skärpning i lagstiftningen som grund vid hot mot förtroendevalda. Kommittén leddes av Berit Högman. Samtliga deltagande politiska partier från riksdagen sade ja till förslaget.

Det här är ett förslag som kommer att kartläggas och utvärderas igen. Jag välkomnar det. Sedan kan vi i Folkpartiet tycka att man ska ta steget, men vi inväntar utredningen som ska läggas fram i juni.

Motivet och bakgrunden är att vi ska ta till oss av vad Brottsförebyggande rådet har fört fram om varför många förtroendevalda inte anmäler. Det är därför att de upplever att det inte händer så mycket.

Först måste naturligtvis fler anmäla hot – det är nummer ett – så att polis och åklagare har en chans att göra något. Det andra är att lagen måste skärpas för att signalera att de juridiska instanserna kommer att ta hoten på allvar. Det tredje är att Brottsförebyggande rådet har visat att flertalet inte behöver råd och stöd när de anmäler hot, men de som verkligen behöver mycket råd och stöd har fått knapphändigt stöd eller nästan inget alls. Då frågar man sig återigen varför man över huvud taget ska bemöda sig om att anmäla om man inte får hjälp.

Det här är en intressant debatt. Vi får se vad den leder till, men jag hoppas att det viktigaste budskapet från samtliga riksdagspartier blir att vi tar avstånd från alla former av extremism.

Anf. 14 JOHAN LINANDER (C):

Fru talman! I mitt första inlägg sade jag att en undersökning visar att Centerpartiet är minst utsatt för politiskt våld. Det är jag givetvis glad för. Men bakom statistiken och ett lägre procenttal finns ändå åtskilliga hot, kränkningar och våldshandlingar.

I somras fick Centerpartiets ungdomsförbunds ordförande Hanna Wagenius ett samtal. Mannen som ringde kallade henne landsförrädare. Han sade att han skulle hitta henne och döda henne.

Vem som helst förstår hur obehagligt och skrämmande det är att få ett sådant samtal. Är det ett skämt eller är det allvar? Finns han nära? Vågar jag gå ut?

Mannen var medlem i Sverigedemokratisk Ungdom och kunde spåras, och i oktober dömdes han för olaga hot och även för två fall av miss-handel som han också har gjort sig skyldig till.

Hur får en ung politiskt aktiv man för sig att ringa och hota en ung politiskt aktiv kvinna för att hon tycker annorlunda än han själv? Det kan finnas många förklaringar, men att höga partiföreträdare i det egna partiet själva begår brott mot politiska motståndare gör självklart steget enklare att ta för den unge mannen. När han vet att de han ser upp till i partiledningen själva förtalar politiska motståndare legitimerar det den typen av handlingar: politiskt våld mot politiska motståndare.

En annan förklaring kan säkert vara, som flera andra har varit inne på, en ung osäker man som ständigt lär sig och tar till sig av det som står på diverse sajter på nätet, till exempel Avpixlat, som en av Sverigedemokraternas riksdagsledamöter har hjälpt till att finansiera. Det är en webbplats som är fylld av hat, hot och kränkningar.

De allra flesta som läser den typen av texter gör inte som det står. Det är tur. 99,9 procent går inte ut och köper en spade för att misshandla en person, eller ännu värre gräva ned en person, fastän någon uppmanar till det genom att skriva: Jag förespråkar inte våld, men det finns spadar på Jula.

Förhoppningsvis planerar inte någon ett massmord på muslimer bara för att det gång på gång finns texter där det står hur underbart det vore utan muslimer på jorden. De allra flesta tror förhoppningsvis inte på myter som att islam förespråkar våldtäkt som straff mot kvinnor. Men, fru talman, det finns personer som blir inspirerade, som känner att deras idéer om våld mot politiska motståndare legitimeras, att det blir acceptabelt, normalt, att hata, hota och kränka. Det är till och med helt okej att ringa upp till en politisk motståndare och hota denna till livet.

Nu har Richard Jomshof inlägget efter mig. Snälla! Berätta hur du och ni i Sverigedemokraterna ser på kopplingen mellan att stötta den typen av hat, hot och kränkningar som finns på till exempel Avpixlat och det som händer senare. Ser ni att det finns en koppling? Förstår ni?

Om inte vi riksdagsledamöter, politiska företrädare, står upp mot alla former av politiskt våld kommer vi indirekt att säga till dem som har den typen av idéer att det kanske är okej att bete sig så. Vi måste bete oss väl mot varandra och ta avstånd från den typen av politiskt våld. Då först kan vi komma någonstans och bekämpa politiskt våld.

Anf. 15 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Ansvar för det politiska våldet ligger inte bara hos de enskilda våldsvärkare eller grupperingar som utför våldshandlingarna. Ansvar vilar också tungt på de delar av etablissemangen av makthavare och journalister som i samförstånd anser:

1. att vissa frågor och åsikter inte ska få vädras
2. att det är bäst om de göms undan
3. att den som har fräckheten att vädra dessa frågor och åsikter ska smutskastas, bespottas, baktalas och förnedras.

Inte nog med det – det verkar dessutom vara så att många journalister och politiker anser att det vänsterextrema våldet är ”finare” och ”mindre allvarligt” än annat politiskt våld, vilket bland annat kristdemokraten mycket föredömligt tidigare här redogjorde för.

Låt mig ge några exempel. Vi har vänsterextremisten och sångaren i hiphopgruppen Kartellen som bland annat blev dömd för att ha mordhotat min partiledare Jimmie Åkesson. Inte långt därefter blev han inbjuden till politikerveckan i Almedalen förra året.

Vi har artisten Timbuktu, som lanserade en låt där han sjöng om att hänga Jimmie Åkesson i en flaggstång och misshandla sverigedemokrater till koma. I samband med det bjöds han in till riksdagen för att ta emot ett pris. Lite småmysigt.

Jag har väldigt svårt att förlika mig med att hela sjuklövern, inklusive vår talman, dock inte tjänstgörande talmannen vad jag vet, valde att demonstrera sida vid sida med vänsterextrema grupperingar i Kärrtorp, samma vänsterextremister som Säpo anser vara det främsta hotet mot vår demokrati.

Expressenkrönikören Britta Svensson skrev bland annat följande om hur hon upplevde manifestationen i Kärrtorp. Jag citerar:

”– – – aggressiva utfall från scenen, sånger om ’Jimmie Åkesson – skicka grisen till slakt’ och långa tal om helt andra politiska frågor fick mig till slut att förstå att jag inte alls, som jag trott, var på en antinazistisk demonstration, utan på ett vänstermöte med extrema inslag. 15 000 av demonstrationsdeltagarna droppade av, kvar var 1 000 frälsta med knyt-nävarna i luften.

Jag tror det var den största politiska och medmänskliga miss jag någonsin sett någon göra. Jag åkte linje 17 tillbaka hem, nedslagen. På ena sidan dessa vidriga nazister. Och på den andra detta hat.”

Fru talman! Naturligtvis är det viktigt att protestera mot nazism, *naturligtvis*. Men att göra det sida vid sida med andra våldsgrupperingar är inte trovärdigt. Vad sjuklövern och talmannen gjorde i det här fallet var att legitimera dessa grupper och därmed också delar av det politiska våldet.

För mig är det mycket enkelt: Antingen är man mot alla former av politiskt våld, eller så är man det inte. Jag struntar fullständigt i om gruppen kallar sig för Svenska motståndsrörelsen, Antifascistisk aktion eller Revolutionära fronten; för mig är det samma skräp. Det spelar ingen roll vad de heter. De ska motverkas, bekämpas och bekämpas hårt.

Det verkar dessutom finnas en utbredd uppfattning som gör gällande att den som yttrar ”obekväma åsikter” i själva verket får skylla sig själv om man utsätts för hot och våld. En som tycker så är vår statsminister Fredrik Reinfeldt. Under valrörelsen 2010 menade Reinfeldt att sverigedemokrater som blev utsatta för våld har sig själva att skylla. Några dagar efter Reinfeldts uttalande blev en sverigedemokratisk sympatisör i Göteborg misshandlad av 40 personer när han delade ut flygblad. De knivhögg honom i axel, i rygg, i ben och han fick en flaska i huvudet. Även om han överlevde sviterna med en förlamad hand valde han, föga förvånande, att sluta med politiken.

Fru talman! Jag vill ställa ett par frågor till justitieministern: Håller justitieministern med statsministern om att sverigedemokrater som utsätts för politiskt våld har sig själva att skylla? Om inte, kan justitieministern här och nu ta avstånd från statsministerns uttalande?

(Applåder)

Anf. 16 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Fru talman! Låt oss nu prata om det här med lika goda kålsupare. Som vi hört vid ett antal tillfällen tidigare försöker politiska motståndare ibland likställa Vänsterpartiets politiska metoder med SD:s. Ur ett högerextremt perspektiv är den sortens jämförelser väldigt varmt välkomna eftersom man där låter påskina att SD är ett parti som alla andra, att Åkesson är precis som Sjöstedt.

Det borde vara uppenbart för alla demokrater att det är ohederligt att likställa ett demokratiskt socialistiskt parti, sprunget ur arbetarrörelsen, med ett parti med rötter i nazismen som aktivt stöder en hatsajt som Avpixlat och har en tydlig islamofobisk retorik. Men framför allt, och det här viktigt, är det kontraproduktivt för oss alla som vill ha ett samhälle fritt från intolerans att Sverigedemokraternas rasistiska verklighetsbeskrivning och avhumaniserade retorik likställs med Vänsterpartiets de-

mokratiska strävan efter ett jämlikt, solidariskt och rättvist samhälle som rymmer oss alla andra. Vi må tycka olika, men det är viktigt att vi är överens om att vi är någonting helt åtskilt från Sverigedemokraterna. Det tycker jag att även Tuve Skånberg borde inse.

Även när meningsmotståndare, fru talman, försöker peta in Vänsterpartiet i ett sammanhang med så kallade vänsterextrema eller autonoma grupper blir jämförelsen att vi skulle utöva samma våld som de högerextrema alldeles orimlig. De senaste 20 åren har minst 20 mord begåtts av personer med högerextrema kopplingar.

Nu när jag har tillfälle vill jag påminna om några som har fått sätta livet till genom dessa extremisters dåd, människor som vi aldrig ska glömma.

Låt oss till exempel minnas John Hron och Gerard Gbeyo. Låt oss minnas Björn Söderberg, som dödades i sitt eget hem på grund av den antirasistiska kamp som han förde såväl i det politiska som i det fackliga arbetet. Det är 3 av 20 personer som dödat av högerextremistiska rasister, fru talman. Det innebär dock inte att man på något sätt kan legitimera andra typer av våld.

Fru talman! Det pågår ett annat mer lågintensivt våld mot moskéer, synagogor, kyrkor och samlingslokaler. Med hakkors och nidord skapas ett hot om våld som riskerar att begränsa människors möjligheter att fritt visa religionstillhörighet och utöva sin religion.

Våld är en välkänd högerextrem strategi som har två syften. Det ena är att skrämja bort det breda folkliga motståndet, som när man attackerar en manifestation som den i Kärrtorp. Det andra är att försöka utmåla motståndarna som lika bra kålsupare genom att skapa våldsamma sammandrabbningar.

När delar av medierna efter Kärrtorp i första omgången felaktigt beskrev angreppet på demonstrationen som ”sammandrabbningar mellan grupper” eller ”en demonstration som urartade” ser vi tyvärr att nazisternas strategi delvis lyckades. Men det är naturligtvis inte en sann beskrivning. I Kärrtorp såg vi att vi kan samla brett kring en annan verklighetsbild och att hotet om nazistiskt våld aldrig får eller kan minska bredden i det antirasistiska engagemanget.

Anf. 17 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Christina Høj Larsen talade om vilka partier som har sina rötter i våld. Behöver jag utveckla det mycket närmare?

Låt mig sätta detta i ett nutida sammanhang. Expressen gjorde nyligen en uthängning av diverse så kallade näthatare, i flera fall personer som hade varit eller var förtroendevalda för Sverigedemokraterna. Det är rätt och riktigt. Att man gjorde det i ett öppet samarbete med en organisation som frontas av en vänsterextrem dömd våldsbrottsling med Afakopplingar är däremot ytterst anmärkningsvärt. För källa se *Ljusets fiender* s. 352.

Hade Expressen kunnat tänka sig att samarbeta med dömda våldsbrottslingar med kopplingar till grupperingar på den extrema högerkanten? Nej, troligen inte. Slutsatsen blir ånyo att man i det offentliga samtalet har en förlåtande attityd mot vänstervåldet. Detta måste få ett slut. I den här kammaren har vi dess värre två partier som har en historia och rötter i att försvara sina åsikter med våld. De har problem med partimed-

lemmar och förtroendevalda som inte respekterar de demokratiska spelreglerna.

I Sverigedemokraternas fall har detta fått partiledningen att införa något slags nolltolerans. Att det ens har varit nödvändigt säger ju självklart en hel del om vilken människosyn de företräder och vilka ljusskygga individer som har lockats till den politik som man för. Att inte Sverigedemokraterna ser den kopplingen är anmärkningsvärt.

Men i Vänsterpartiet finns ingen nolltolerans, ingen systematisk utrensning. Använd gärna nästa inlägg till att ta ett konsekvent avstånd och säga att det inom Vänsterpartiet finns nolltolerans mot våld! Säg också att ni har en utrensning, men än har vi inte sett det. Där sitter både diktaturkramare och våldsbejakare oftast i tryggt bo så länge som de tar avstånd från ordet kommunist.

I december förra året uteslöts kommunpolitikern och Ung Vänsterordföranden i Örebro Markus Allard ur Vänsterpartiet. Anledningen var att han gillade våldsorganisationen Revolutionära fronten på Facebook. Sedan stod han fast vid att han tyckte att det var en bra organisation, när medierna ställde honom till svars. Vänsterpartiets ledning var dock tydlig. Det var inte okej, så man uteslöt honom.

Men så hände det otroliga. I partiets gräsrotskretsar startades det ett twitterupprop, #uteslutmigmed. I ett uppföljande inslag från SVT ställde sig många av Ung Vänsters distriktsordförande runt om i landet på Allards sida. Revolutionära fronten – som har våld och misshandel som arbetsredskap – gör i grunden ett bra jobb, säger man.

Fru talman! Det är uppenbart att Vänsterpartiet har ett stort behov av att utföra ett omfattande saneringsarbete i sina egna led. Det rör inte heller bara gräsrotsaktivister i partiet. Vid demonstrationer har Vänsterpartiet inga problem att tåga tillsammans med våldsvänstern, och det handlar inte bara om våldselement som frivilligt sluter upp vid Vänsterpartiets sida.

I höstas arrangerades en antirasistisk demonstration organiserad av Vänsterpartiet tillsammans med inte bara de vanliga diktaturkramande organisationerna som Kommunistiska partiet utan också Revolutionära fronten. Vill Vänsterpartiet ta avstånd från detta?
(Applåder)

Anf. 18 Justitieminister BEATRICE ASK (M):

Fru talman! Jag vill börja med att påpeka att det i Kärrtorp greps och häktades både vänster- och högerextremister. Extremister finns det av olika schatteringar, och de är lika eländiga oavsett vilken sort, därför att de vill undergräva demokrati och det fria, öppna samhället.

Jag tror att man ska passa sig för att ifrågasätta större evenemang typ det i Kärrtorp. Väldigt många vanliga människor engagerade sig. Jag förstår att det var många vänstermänniskor och högermänniskor där, och allt vad det nu kunde vara. Jag hade ingen möjlighet att vara med själv, men jag träffade många människor under de dagarna som ville engagera sig och göra någonting. Majoriteten i det här landet gillar inte politiska oroligheter och politiskt våld. De kräver att valrörelser och politiska debatter sker i en form och i en ton som är anständig i ett civiliserat samhälle.

Vi har ett ansvar att på olika sätt förebygga oro, våld och ett tonläge som skapar svårigheter för människor att vara förtroendevalda eller att delta i den politiska debatten.

Jag konstaterar också att våldsbejakande extremister inte har haft någon större påverkan på vårt samhälle, och det ska vi vara glada för. Men enskilda människor och enskilda rörelser har farit väldigt illa, och det är allvarligt. Det måste vi arbeta emot.

Däremot har vi fått lida av politiskt våld i den meningen att det finns förtroendevalda med annan bakgrund som på annat sätt har utsatts för våld och brottslighet, och det måste vi komma till rätta med.

Arbetet för att planera och organisera valrörelsen på ett riktigt bra sätt är därför en viktig angelägenhet för var och en av oss i denna kammare. Vi kan inte bara diskutera vems felet är. Vi måste faktiskt arbeta praktiskt också.

Anf. 19 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag väntade väldigt länge på att i Richard Jomshofs inlägg få höra honom leda i bevis hur Socialdemokraterna skulle ha legitimerat politiskt våld. Men han sade ingenting om det, trots att han lovade det i sitt första inlägg. Om man över huvud taget ska tolka hans inlägg var det väldigt många socialdemokrater som var med och demonstrerade i Kärrtorp. Det var ju 16 000 som var med och demonstrerade. Ska jag tolka hans inlägg så, att detta är legitimering av politiskt våld? Richard Jomshof har ett inlägg kvar, så vi får se om han då kan säga någonting om det här.

Jag har inte sagt absolut nej till ändrad lagstiftning och straffskärpning. Också jag vill gärna se den utvärdering som regeringen nu har beställt. Vad jag sade var att man inte ska tro att det finns någon quick fix. Att bara införa en straffskärpning löser inte problemet.

Det finns mycket mer att hämta i ett bättre underrättelsesamarbete, framför allt mellan den öppna polisen och Säkerhetspolisen. Det var därför som jag lyfte fram förslaget om att justitieministern ska ta upp detta med polisorganisationerna.

Rent allmänt tror jag att vad vi ser i Sverige är väldigt oroande. Det sker en ökad polarisering och en ökad brutalisering av det offentliga samtalet. Det finns en samhällstendens att ökade klyftor och motsättningar får mer konkreta och ibland våldsamma uttryck. Sammanhållningen i vårt samhälle är på väg att brytas upp. Och det tror jag att det ökade politiska våldet är ett uttryck för. Det är kanske den riktigt stora utmaning som vi har framför oss, nämligen att föra en politik som håller ihop vårt land så att vi blir ett land som återgår till en bättre sammanhållning människor emellan.

Anf. 20 MARIA FERM (MP):

Fru talman! En avslutande fråga som jag vill lyfta fram och som det finns fog att diskutera är omfattningen av Säkerhetspolisens ansvar. Dess ansvar måste så klart vara avgränsat till den centrala statsledningen. Men det finns vissa gränssnitt som borde undersökas närmare.

En riksdagsledamot, till exempel, som lämnar sitt uppdrag blir direkt av med Säkerhetspolisens personskydd. Även om den lokala polismyndigheten ska ta vid finns det risker förknippade med detta. Kanske har

avgången föregåtts av en stor medial debatt som gjort att säkerhetsläget just vid avgången är som allra mest kritiskt. Samma sak gäller för statsråd. Inte heller riksdagskandidater omfattas av Säkerhetspolisens personskydd.

Det kan bli problem om det skulle leda till att personer inte vill eller inte vågar kandidera, inte vill eller inte vågar avgå från ett uppdrag i den centrala statsledningen. Även ungdomsförbunden har en central roll i en demokrati. Många gånger är företrädare för ungdomsförbunden utsatta för en stor medial exponering, men inte heller de är Säkerhetspolisens ansvar. Inte heller har Säkerhetspolisen ansvar för partisekreterare som inte har en riksdagsplats.

Det är viktigt att utreda hur skyddet över huvud taget kan stärkas för demokratiska nyckelpersoner som inte ingår i den centrala statsledningen och huruvida Säkerhetspolisens ansvar bör ändras. Dessutom borde det göras en översyn av under vilken tid som skyddet ska finnas.

På det stora hela driver Miljöpartiet att en bred översyn bör göras av skyddet för politiker. Ett av de förslag som kan övervägas är att likställa brott mot tjänstemän med brott mot politiker. Men det är inte någonting som automagiskt skulle lösa den här frågan, utan det behövs mycket mer långsiktiga åtgärder och ett förändrat samhällsklimat.

Anf. 21 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! Jag trodde att den här debatten handlade om att vi politiker som finns i Sveriges riksdag ska stå upp för våra demokratiska principer mot all typ av extremism.

Oavsett om det är oskyldiga människor, barnfamiljer, kvinnor och män som går med sina barnvagnar ska de inte attackeras av nazister i en manifestation. Förtroendevalda som är engagerade i riksdagen eller i kommuner ska inte angripas för att de är folkpartister eller socialdemokrater, eller sverigedemokrater.

Även om vi inte säger någonting har vi ett ansvar i den här frågan, men beroende på hur vi agerar och hur vi uttrycker oss bidrar vi också, Richard Jomshof, till den situation som Sverige befinner sig i.

Det är inte någon folkpartist som eldar på i Skåne så att det målas hakkors på moskéerna. Det är inte en folkpartist som eldar på i Stockholm så att synagogorna och moskéerna får hakkors på dörrarna.

Kärrtorpsstockholmarna blev trötta på vartenda rasistiskt tecken och hakkors på sitt torg. Det var därför man demonstrerade. Man vill slippa se den här typen av politisk symbol när man är på väg till sin skola eller till affären.

Jag kan garantera, Richard Jomshof, att det inte är Folkpartiet, alliansföreträdarna eller våra kamrater på den andra sidan som bidrar till främlingsfientligheten – den ökar tyvärr i Sverige – som i nästa steg uttrycks i form av extrema åsikter på högerkanten.

Vi har varit glasklara i vartenda inlägg här: Vi tar avstånd från alla extrema inslag och från politiskt våld.

När jag tittar på Sverigedemokraternas inlägg och ser deras utpekande av islam och invandrarna, talet om assimilering och invandrarnas problem oavsett om det handlar om skolpolitik eller rättspolitik, förstår jag att allt detta underblåser denna situation.

Anf. 22 JOHAN LINANDER (C):

Fru talman! Allt våld är fel. Allt politiskt våld är fel, oavsett om det är fysiskt våld eller språkligt, verbalt våld i form av hot och kränkningar. Allt politiskt våld är fel, oavsett om det vänds mot centerpartister, vänsterpartister, sverigedemokrater eller andra. Ingen som utsätts för våld får skylla sig själv.

Det minsta man kan begära av ledare för riksdagens partier är att de på alla sätt ska ta avstånd från alla former av politiskt våld, både i ord och i handling, inte acceptera förtal av politiska motståndare och inte samarbeta med webbplatser där hat, hot och kränkningar är affärsidén.

I denna debatt har vi hört Sverigedemokraternas upprördhet över våld mot det egna partiet. Jag håller med Richard Jomshof om det förkastliga i att störa andra partiers verksamhet. Men hade det inte varit lämpligt med lite självkritik också? I tre inlägg hittills har Jomshof inte nämnt ett ord om hur det egna partiets företrädares handlingar legitimerar politiskt våld. Det är inte trovärdigt att i ena sekunden förskräckas över politiskt våld mot det egna partiet, och i ord hävda sitt motstånd mot allt politiskt våld, och i nästa sekund i handling legitimera politiskt våld mot politiska motståndare.

Jag lovar att Centerpartiet vid varje tillfälle ska försvara allas, inklusive Sverigedemokraternas, rätt att demonstrera och uttrycka sina åsikter utan att störas av motdemonstranter, om Richard Jomshof lovar att ta tag i Sverigedemokraterna och se till att partimedlemmar i allmänhet och partitoppen i synnerhet inte fortsätter att förtala, kränka och legitimera politiskt våld mot andra.

Anf. 23 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! För att få bukt med det politiska våldet krävs en rad kraftfulla åtgärder.

Straffen för våldsbrott behöver skärpas.

Det behövs ett förbättrat skydd för hotade politiker, även utanför riksdagen.

Det måste till ett intensifierat och samordnat myndighetsansvar för att bekämpa dessa grupper. Polisen bör arbeta mot de våldsbejakande politiska grupperingarna oavsett vilken partifärg de har, på samma sätt som man till exempel arbetar mot kriminella mc-gäng. Det ska vara jobbigt att vara politisk våldsverkare, oavsett politisk färg. De ska punktmarkeras. De ska myndighetsgranskas.

Vi bör dra in alla eventuella kommunala och statliga bidrag till våldsbejakande, revolutionära politiska grupperingar. Den så kallade Glassfabriken i det S-styrda Malmö är ett bra exempel på hur det inte ska få gå till. Trots vädjanden från polisen har den våldsbejakande autonoma vänstern fått behålla sin samlingsplats och sina kommunala bidrag. Det är oacceptabelt.

Det är inte nog med det. Samtliga riksdagspartier och deras ungdomsförbund bör avkrävas absolut nolltolerans mot politiskt våld och mot dem som utövar det. Det håller inte att, som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet gör, stå i denna talarstol och fördöma politiskt våld samtidigt som exempelvis de egna ungdomsförbunden återkommande legitimerar, samarbetar och samverkar med politiska våldsorganisationer, som exempelvis Suf, Afa och Revolutionära fronten.

Vad gäller mitt parti kommer vi att ta vårt ansvar. Inte under några som helst omständigheter kommer vi att ha med den sortens grupperingar att göra. Och visar det sig att någon tillhör en sådan gruppering eller att någon uttrycker våld, som till exempel SDU:aren som nämndes tidigare, åker den personen ut med huvudet före.

Det är annorlunda i vissa andra partier, till exempel Vänsterpartiet. Där har man Simon Fors uppe i norra Sverige, som återkommande hotar politiker och mordhotar journalister men som får sitta kvar. Det är inte hållbart.

Vi kommer att ta vårt ansvar. Frågan är om övriga partier kommer att ta sitt ansvar.

Avslutningsvis beklagar jag att justitieministern inte kan ta avstånd från statsministerns uttalande att Sverigedemokraterna får skylla sig själva när de utsätts för våld.

(Applåder)

Anf. 24 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Fru talman! Politiskt våld, hot och hat speglar hur samhället i stort ser ut. På kort sikt behöver vi se till att polisen kraftfullt prioriterar denna typ av brottslighet, som syftar till att tysta och inskränka människors möjlighet att ta plats i samhället och nyttja sina rättigheter.

Vänsterpartiet föreslår dessutom en nätombudsman för att stödja och hjälpa dem som utsätts för kränkningar på nätet samt driva skadeståndsprocesser.

Men på lång sikt, fru talman, krävs det mycket mer.

Det är ingen slump att kvinnor som tar plats i den offentliga debatten drabbas av sexualiserat hat, för vi lever i ett patriarkat.

Det är ingen slump att människor som upplevs som mörka eller som bär religiös eller kulturell klädsel drabbas av hat och hot, för vi lever i ett samhälle med strukturell rasism där normen fortfarande sätter likhets-tecken mellan svenskhet och det blonda och blåögda.

Det är inte heller en slump att människor som lever samkönat eller med annan könstillhörighet drabbas av hatbrott och hot, för vi lever i ett heteronormativt samhälle där relationen mellan man och kvinna och stereotypa könsroller fortfarande är norm.

För Vänsterpartiet, fru talman, är det självklart att ta ett politiskt ansvar för att förändra detta samhälle. Vi kämpar för ett jämlikt samhälle som inkluderar alla, fritt från rasism och diskriminering. Sverigedemokraterna, som begärt dagens debatt, väljer däremot – på samtliga punkter – att föra en politik som splittrar, pekar ut och begränsar människors möjligheter att ta del av samhället. Ekeröth, som gick omkring med järnrör på stan, får sitta kvar i riksdagen, och Sverigedemokraterna kan begära en sådan här debatt. Man fortsätter att finansiera Avpixlat.

Det är alltså här skiljelinjen går mellan dem och oss: reaktionär intolerans eller jämlik gemenskap.

Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Christina Höj Larsen hade nyss sitt tredje och sista tillfälle att ta avstånd från våld och samarbete med våldsorganisationer men gjorde det inte. Jag tycker att det är tragiskt.

Demonstrationen i Göteborg som Vänsterpartiet arrangerade tillsammans med Revolutionära fronten är bara ett exempel på organiserat samarbete med organisationer som har en tvivelaktig syn på våld. I Almedalen i somras bjöd Vänsterpartiet gladeligen in organisationen Megafonen till ett panelsamtal om skolan. I Stockholm skriver Vänsterpartiet i ett pressmeddelande att partiet understryker ”vikten av att ge stöd till Megafonen i Husby”.

Megafonen är kanske mest känd för att under Husbykravallerna ha uttryckt förståelse för bilbränder och stenkastning och menat att samhället blott har sig självt att skylla.

Megafonen tyckte också att tårkastningen på Jimmie Åkesson var en utmärkt demokratisk handling. I ett öppet brev till kvinnan som kastade tårtan skriver de: ”Vi klappade och vi jublade när vi fick se kladdet smeta ut sig på hans ansikte. Tack. Från djupet av våra hjärtan.” Är det en organisation som Vänsterpartiet tycker är en lämplig samarbetspartner? Vi har inte fått något svar från Vänsterpartiet tidigare, och vi kommer av debattekniska skäl inte att få något svar nu heller. Men det är talande.

Vi har inte bara en front i den här kammaren; vi har två. Båda partierna har ett arbete att göra för att ta avstånd från våld och från att samarbeta med våldsbenägna personer och organisationer.

(Applåder)

Anf. 26 Justitieminister BEATRICE ASK (M):

Fru talman! Det är intressant att lyssna på den här debatten eftersom man i någon mening förstår varför det är svårt att komma framåt i arbetet för att skapa en lugnare ton i diskussionen.

Det finns extrema sidor. Det finns förståelse för än den ena, än den andra. Men vill vi på fullt allvar göra något åt problemet med det politiska våldet måste vi arbeta för att komma åt de politiskt extrema rörelserna. Det kan vi göra dels genom att punktmarkera dem, dels genom att på olika sätt vinna ungdomar för demokratiska värderingar i ett långsiktigt arbete. Demokrati måste man som bekant vinna varje dag.

Det är viktigt, tror jag, att bedriva det arbetet. Valrörelsen måste handla mycket om att bedriva arbetet långsiktigt. Vi måste också öppna vägar för dem som vill lämna den här typen av extrema rörelser.

När vi diskuterar politiskt våld tycker jag dock att det är på sin plats att markera att mycket av den oro som framkommer i undersökningar handlar om ordförande i socialnämnden i små kommuner, om kommunstyrelseordförande, inte om flashiga löpsedelsdemonstrationer och annat. Det handlar om svåra beslut i socialnämnden som gör att man får telefonsamtal på nätterna eller på olika sätt blir ”uppvaktad”.

Där är det planerade arbetet för valrörelsen oerhört centralt. Det gäller att dels ge kunskap, dels organisera aktiviteter på ett sådant sätt att alla inblandade kan känna sig trygga.

Då är det också nödvändigt att polisen ser till att ha ett nationellt samarbete men också ge den information som krävs till lokal polis.

Maria Ferm tyckte att nästan alla ska ha personskydd. Låt mig säga så här: Sedan ett antal år tillbaka har Säkerhetspolisen fått betydligt högre anslag, men vi har ändå inte möjlighet att skydda alla fullt ut. Det kanske inte heller är nödvändigt. Däremot måste polisens olika delar kunna sam-

verka och dra nytta av varandra så att människor också lokalt har möjlighet att agera i trygghet, både i valrörelsen och som förtroendevalda.

Prot. 2013/14:57
21 januari

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Protokollen för den 13, 14 och 15 januari justerades.

3 § Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 23 januari kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsrådet Ulf Kristersson (M), landsbygdsminister Eskil Erlandsson (C), statsrådet Peter Norman (M), statsrådet Erik Ullenhag (FP) och försvarsminister Karin Enström (M).

4 § Anmälan om subsidiaritetsprövning

Förste vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2013/14:12 för torsdagen den 16 januari i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från skatteutskottet.

5 § Anmälan om uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden

Förste vice talmannen anmälde att uppteckningar från följande EU-nämndssammanträden hade kommit in:

fredagen den 6 december
fredagen den 13 december
tisdagen den 17 december
onsdagen den 18 december
fredagen den 20 december

6 § Anmälan om faktapromemoria

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2013/14:FPM46 Rekommendation om kvalitetskriterier för praktikprogram *KOM(2013) 857* till arbetsmarknadsutskottet

7 § Ärenden för förnyad bordläggning

Följande dokument bordlades för andra gången:
Näringsutskottets betänkande 2013/14:NU7
Konstitutionsutskottets betänkanden 2013/14:KU5 och KU10
Försvarsutskottets betänkanden 2013/14:FöU2 och FöU4

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 2013/14:218 om nationella riktlinjer och epilepsi

Anf. 27 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Fru talman! Börje Vestlund har frågat mig om jag kommer att vidta några åtgärder när det gäller att initiera nationella riktlinjer för epilepsi.

Regeringen gör för åren 2014–2017 en särskild satsning för att utveckla vården för personer med kroniska sjukdomar. Inom ramen för detta arbete har regeringen gett särskilda uppdrag till Socialstyrelsen med syfte att utveckla riktlinjer inom angelägna områden där nationella rekommendationer hittills saknas. Ett sådant område är just neurologiska sjukdomar.

Socialstyrelsen har inlett ett arbete med att utveckla riktlinjer för Parkinsons sjukdom och multipel skleros, två neurologiska diagnoser för vilka det tidigare inte funnits nationella riktlinjer.

Arbetet med att utveckla riktlinjer för dessa två neurologiska sjukdomar kommer att följas av riktlinjer också inom andra angelägna områden. Socialstyrelsen kommer att göra en bedömning av inom vilka områden riktlinjer ska tas fram och i vilken ordning.

Socialstyrelsen har arbetat med nationella riktlinjer sedan början av 2000-talet. De syftar till att utifrån bästa tillgängliga kunskap rekommendera lämpliga behandlingsmetoder för respektive diagnos.

I dag finns nationella riktlinjer för ett flertal av de vanligaste folkhälsosjukdomarna som till exempel diabetes, rörelseorganens sjukdomar, hjärt- och kärlsjukdomar, demens och depression. Arbetet pågår för närvarande också med att ta fram nya riktlinjer för bland annat astma och kronisk obstruktiv lungsjukdom, KOL.

Nu intensifieras alltså arbetet med nationella riktlinjer ytterligare genom regeringens särskilda satsning på att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar. En viktig utgångspunkt för arbetet är att stimulera framtagandet av nationella kunskapsunderlag på områden där sådana i dag saknas.

Hälso- och sjukvård ges efter bästa tillgängliga vetenskap och kunskap samt beprövad erfarenhet, oavsett om det finns uppdaterade riktlinjer från Socialstyrelsen. Det finns flera sjukdomsområden där det ännu inte finns nationella riktlinjer enligt Socialstyrelsens modell. Detta innebär givetvis inte att det inte finns kunskap och/eller rekommendationer om hur dessa sjukdomar ska behandlas.

När det gäller epilepsi är läkemedelsbehandling central, och Läkemedelsverket publicerade behandlingsrekommendationer för denna diagnos så sent som 2011.

Ofta tar även specialistföreningar inom olika medicinska specialiteter fram rekommendationer för hur den bästa vården ska ges inom respektive sjukdomsområde. Hälso- och sjukvårdshuvudmännen har också ett ansvar för att utveckla vårdprogram inom angelägna områden.

Nationella riktlinjer är ett av flera viktiga verktyg för att driva på utvecklingen mot kunskapsbaserad vård. Regeringens mål är att hälso- och sjukvården ska vara kunskapsbaserad och jämlik över hela landet, oavsett diagnos.

Inom ramen för satsningen på kroniska sjukdomar kommer vi att stödja och stimulera utvecklingen av vården på många olika sätt – genom att stödja framtagandet av nationella riktlinjer men också genom att stimulera insatser för att patienterna ska få större möjligheter att bli mer delaktiga i beslut om sin egen vård.

Anf. 28 BÖRJE VESTLUND (S):

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga, så att det inte råder några missförstånd om detta, att jag tycker att det är alldeles utmärkt att man tar fram nationella riktlinjer för både Parkinsons sjukdom och ms. Det är mer än välkommet för båda dessa diagnosgrupper.

Med detta sagt, fru talman, borde jag här ha tackat för svaret. Det gör jag inte.

För oss som har epilepsi är detta svar en smäll rakt på truten. Det kan inte ses som någonting annat. Det är den största diagnosgruppen, fru talman, inom hela neurologin – 60 000 människor har epilepsi. 250 000 människor är berörda.

Regeringen säger att man satsar på kroniska sjukdomar. Det tycker vi alla är bra. Sedan säger man att man ska ta fram riktlinjer för de här två diagnosgrupperna. Då är frågan – och det är det som är det intressanta och centrala i debatten, fru talman – vad skälet var till att man kom fram till det.

Jag kan föreställa mig några skäl. Kanske har de varit duktigare på att driva lobbyverksamhet riktad mot regeringen. Det är mycket möjligt att det kan vara skälet.

Men det finns också andra skäl. Om jag ska vara konspiratoriskt lagd skulle jag mycket väl kunna tänka mig att det kanske finns de med egna intressen i alliansgruppens egna led som har arbetat för att få det här.

Det finns inga som arbetar på samma sätt när det gäller epilepsi. Det är bara jag som står här och tjarar i debatt efter debatt om behovet av nationella riktlinjer för epilepsi.

Vi har diskuterat detta förut, ministern, och den gången hette det: Jag kan inte styra Socialstyrelsen. De arbetar som en myndighet, och jag vill inte styra dem.

Det är väldigt intressant att regeringen för ganska kort tid sedan – jag tror att det inte ens var ett år sedan – sade att man ansåg att just de här två diagnosgrupperna var så viktiga att regeringen särskilt ville betona dem när man satsar på kroniska sjukdomar.

Här ligger en hund begraven. Jag kan inte tolka det på annat sätt.

Epileptikerna är den största diagnosgruppen. Svenska Neurologförbundet, det vill säga läkarna, har betonat betydelsen av att de tre största grupperna – ms, parkinson och epilepsi – bör hanteras så fort som möjligt. Regeringen väljer att ta två diagnosgrupper.

I svaret säger ministern bland annat att läkemedelsbehandlingen är central. Jag skulle vilja säga att den har blivit det i Sverige. Vi är i många stycken ett framgångsrikt land när det gäller att bota sjukdomar. Men när det gäller epilepsi är vi i det här sammanhanget ett u-land. Man prövar nästan aldrig kirurgi. Vi är ett av de länder som är sämst i hela EU på att använda kirurgibehandling.

Ministern säger också att Läkemedelsverket har gått igenom mediciner. Det gör man ju på alla områden, inte bara inom det här området! Det är bara det att det inte har gjorts på över 20 år när det gäller epilepsi.

Jag får återkomma med ytterligare synpunkter i mitt nästa inlägg.

Anf. 29 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Fru talman! Det tonläge som Börje Vestlund väljer här tror jag bygger på en genuin okunskap om hur det går till när nationella riktlinjer tas fram. Jag tror inte att han kommer att be om ursäkt för det, men jag tror att han inte förstår hur det går till.

Min syn som socialminister är att det inte är särskilt klokt om vi voterar om till exempel vilka medicinska områden som ska ha riktlinjer. Sådant är det klokt att överlämna till expertmyndigheter och, naturligtvis, till specialistfunktioner inom läkarvetenskapen och den medicinska vetenskapen i stort. Det är alltså inte så att regeringen har sagt till Socialstyrelsen att det är parkinsonriktlinjer eller ms-riktlinjer som ska göras.

I just det här fallet har vi efter en långvarig dialog med landstingen sagt att just när det gäller kroniska sjukdomar ser vi att vi inte lyckas tillräckligt bra i Sverige. Väldigt många personer är i högsta grad experter på sina egna sjukdomar och dras med dem under decennium efter decennium, kanske hela livet. Då blir de ganska kunniga. Ändå är vi sämre än när det gäller behandling av andra diagnoser på att skapa en delaktighet där patienten känner att han eller hon själv är utgångspunkten och att vården servar på de olika sätt som vården ska. Delaktigheten är för dålig när det gäller personer som är kroniskt sjuka. Detta leder också till sämre medicinska resultat.

Därför har vi sagt att det är viktigt att ta fram en strategi för att bättre kunna arbeta med kroniska sjukdomar. Det är inget som bestäms vid socialministerns skrivbord utan något som har beslutats efter en dialog med landstingen runt om i Sverige. Vi har sett undersökningar som visar att den här patientgruppen i Sverige inte upplever att den riktigt kommer till sin rätt, inte får göra sin röst hörd och inte känner sig delaktig ens som de personer som drabbats av sjukdomar av mer temporär art.

Vi har sagt att vi bör arbeta målmedvetet med den här strategin. Vi har sagt till Socialstyrelsen att vi tror att det skulle ha ett värde att ta fram mer av riktlinjer på det här området. Vilka riktlinjerna ska vara har vi själva inte haft någon synpunkt på. I regel har myndigheten som utgångspunkt att det ska handla om relativt vanligt förekommande sjukdomar, alltså sådana som väldigt många läkare möter i sin praktik. Det ska inte finnas en alltför stor spridning när det gäller metodval som inte är vetenskapligt grundade, och det ska finnas en bra hälsovinst genom att vi har ett likartat förhållningssätt även om vi är väl medvetna om att varje patient är unik och att man kan behöva göra undantag. Där behövs riktlinjer.

Det är alltså inte regeringen som slår fast vilka riktlinjer som ska fram, utan vi lämnar det till expertmyndigheterna.

Jag tror på fler riktlinjer. Det blir alltmer komplext för läkarna, som möter människor med många olika sjukdomar, och mer lättillgängliga riktlinjer tror jag är bra. Jag tror dock att det är olyckligt om vi på politisk väg beslutar exakt vilka de ska vara eller om vi, i värsta fall, skulle votera i riksdagen om vilka sjukdomar det fordras riktlinjer om. Låt vetenskapen tala där.

Anf. 30 BÖRJE VESTLUND (S):

Fru talman! Nej, jag tänker inte be om ursäkt. Socialministern och jag har diskuterat detta förut, och då sade han detsamma som han sade i slutet av sitt anförande nu, nämligen att vi inte på politisk väg kan avgöra vilka riktlinjer vi ska ta fram. Det skulle jag delvis kunna instämma i.

Samtidigt är det intressant att se på regleringsbrevet. Där har regeringen sagt att det ska tas fram riktlinjer för två specifika diagnoser. Min fråga – den enda fråga jag kräver svar på – är: Hur kom man fram till att det var just parkinson och ms som det var viktigt att ta fram riktlinjer för? Det är den fråga som jag tycker är viktigast att få redovisad.

Jag kan ha mina konspiratoriska teorier, och jag hoppas att jag har fel, men de ligger väldigt nära till hands.

Jag vet inte om jag har dåliga kunskaper om nationella riktlinjer. Jag har jobbat med de här frågorna i ganska många år och arbetat länge med dem, varit på konferenser om dem och till och med deltagit i en utbildningsdag om nationella riktlinjer som HSO anordnade för ett antal år sedan eftersom det fanns lite olika uppfattningar i funktionsnedsättningsrörelsen när det gällde hur de skulle användas. Här fick man en allmän diskussion. Men det kanske är så att jag inte har fattat något.

Låt mig gå tillbaka till svaret. Jag kom ju inte så långt när det gällde detta med läkemedel. Man går ju igenom olika grupper av läkemedel, i det här fallet epilepsiläkemedel, och hur man använder dem. Detta ska man göra med jämna mellanrum.

Jag skulle kunna fördjupa mig mycket i detta med läkemedel. Nya läkemedel fungerar delvis men inte fullt ut, och därför måste man fortsätta med de gamla läkemedlen trots att de har en massa biverkningar och så vidare. Men det är inte riktigt detta som debatten handlar om. Jag håller med om att det är viktigt att gå igenom läkemedlen, och det är väldigt länge sedan man gjorde det med just epilepsiläkemedel. Vi har fortfarande läkemedel som togs fram på 1950- och 1960-talen, och om statsrådet och jag bara tog en sådan tablett skulle vi sannolikt sova i ett och ett halvt dygn, för de har så mycket biverkningar.

Det andra jag vill säga är man i svaret hänvisar till att detta på annat sätt finns framtaget. Så är det nog. För sådana sjukdomar där det finns ett förbund eller en organisation för professionen brukar den organisationen ha en hemsida där man lägger upp material om hur man ska bedriva vården.

I grunden handlar detta om att vi ska ha en jämlik vård i hela landet. När det gäller epilepsi – och det är möjligt att det också gäller fler grupper inom neurologin – har vi definitivt inte någon jämlik vård över hela landet. Tvärtom brister den oerhört mycket.

Det stämmer naturligtvis att människor känner dålig delaktighet som kroniker, men det är det som kanske är det mest upprörande: att man väljer att inte ta den största gruppen inom neurologdiagnoserna och ta fram riktlinjer för den. Men jag kanske inte har förstått någonting, som sagt, och då är det väl bättre att statsrådet får förklara detta för mig.

Anf. 31 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Fru talman! Jag sade inte att Börje Vestlund har dålig kunskap om nationella riktlinjer utan om hur det går till när riktlinjer initieras.

Det är alltså inte så att regeringen talar om för myndigheterna: Det ska vara de och de. Det här sker i stället i ett samspel med myndigheter, och vi tror att det blir bäst om vi låter expertmyndigheterna – tillsammans med professionens företrädare – mejsla fram dem som är mest angelägna. Det är inte så att jag sitter och pekar: Vi ska ha Parkinsons sjukdom, men inte epilepsi, och ms borde vi ha – men inte epilepsi. Så har det definitivt inte gått till, och det går inte till på det viset. Det var bara det jag ville säga i det sammanhanget.

Att vi inte uppnår en jämlik vård är ett betydande problem i svensk hälso- och sjukvård. Genom att vi mäter alltmer blir alltmer av skillnaderna tydliga för oss. Man kan möjligen säga att det politiskt sett är oklokt att ta fram det som visar på dåliga eller ojämna medicinska resultat, men jag tycker att det för patienternas skull är oerhört angeläget att vi visar vad som faktiskt fungerar och var vi är duktiga – för att kunna lära av det. Vi ska också visa det vi inte är lika bra på och det vi behöver förbättra. Vi kan lära oss av dem som lyckas bättre.

Jag ser det som en av mina stora uppgifter att arbeta för att åstadkomma en jämlik vård. Mätandet är någonting viktigt i det sammanhanget. Men det räcker förstås inte, utan sedan handlar det om att se till att vi får förändringar. I det syftet gör vi bland annat resor runt om i landstingen, jämför resultaten på olika områden och får en diskussion om varför man i Kronoberg är duktig på ett visst område eller varför man i Dalarna misslyckas på ett visst område – till exempel.

Riktlinjer är betydelsefulla, men jag tror inte att vi som politiker är de bästa att peka ut vilka de ska vara. Jag tror att riktlinjer är ett värdefullt instrument och att vi kommer att behöva mer av det. Därför samspelar vi med myndigheterna om detta.

Låt mig dock när det gäller Börje Vestlunds frågor säga att vi inte ska ha en absolut tilltro till att allting kommer att bli perfekt bara vi har nationella riktlinjer. Börje Vestlund skriver i sin interpellation att nationella riktlinjer är ”en garanti för att alla med en viss diagnos ska få en jämlik vård i hela landet”. Han skriver att socialministern har ”förvägrat oss personer med epilepsi att få nationella riktlinjer och därmed garanterade en jämlik vård i hela landet”. Jag önskar att det vore så enkelt att allting skulle bli perfekt om vi antog riktlinjer, men så är tyvärr inte fallet.

Därför arbetar vi med metoder som gör att användningen av riktlinjer ska bli större. Det ska bli mer tillgängligt datamässigt och enklare skrivet, för att läkaren ska finna det vara mödan värt att titta på riktlinjerna. Alltför ofta är det nämligen så att läkare i en stressad situation helt enkelt inte tar sig tid att anlita riktlinjerna, och gör man inte det blir de till begränsad nytta. Därför behöver vi hantera det här inte bara genom fler

riktlinjer utan också genom att riktlinjerna blir tillämpbara i det enskilda patientmötet. Annars kommer de till liten nytta.

Riktlinjer är ingen garanti, men de är *ett* viktigt steg för att förbättra vården.

Anf. 32 BÖRJE VESTLUND (S):

Fru talman! Jag håller med om att vi inte ska votera om det här i riksdagen. Det vore förödande, för då skulle man få fram både det ena och det andra, misstänker jag. Kanske framför allt sjukdomar som är aktuella och som det har varit diskussioner om i den allmänna debatten skulle få nationella riktlinjer, och de som inte har varit det skulle inte få det. Det skulle vara förödande. I det avseendet håller jag alltså med ministern.

Med detta sagt är det ändå underligt att man i regleringsbrevet har uttryckt två specifika sjukdomar. Jag hade förstått om man hade sagt så här: Börja gärna med neurologområdet – börja med det här området med kroniska sjukdomar. Men nu väljer man att peka ut två diagnostyper i sitt regleringsbrev. Det är för mig totalt obegripligt. Man kunde möjligen ha sagt: Titta kanske först på neurologiska sjukdomar och på de här sjukdomsgrupperna. Det skulle jag ha förstått.

Det andra jag skulle vilja säga är att fördelen om man har nationella riktlinjer i det intressepolitiska arbetet för den grupp som drabbas är att man åtminstone har ett dokument – någonting att peka på – när man går på det enskilda landstinget eller den enskilda regionen. Man kan säga: Det här överensstämmer inte med de nationella riktlinjerna, och ni bör titta på det. Det blir en norm för vården på just det området, och det har man haft mycket glädje av runt om i landet. Det vet socialministern lika väl som jag.

Vi kommer säkert att få återkomma i frågan, men jag är helt säker på att detta inte kan ses som något annat än ett stort slag i ansiktet – återigen – för oss som har epilepsi.

Anf. 33 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD):

Fru talman! När det gäller riktlinjerna är vi som sagt överens om att de har en väldigt viktig roll att spela för att vi ska få en någorlunda likvärdig behandling runt om i landet. De är åtminstone ett instrument för det. Den skrivning Börje Vestlund har använt i sin interpellation visar dock på antingen en häpnadsväckande förenkling av tillvaron eller någonting annat – jag vet inte vad. Det är ingen garanti, men det är betydelsefullt. Där tycks vi vara överens.

Återigen: När det gäller regleringsbrev är det inte så att uppdraget i just det här avseendet kommer till genom att regeringen sitter frikopplad från myndigheterna och tänker, utan det sker en dialog med myndigheterna utifrån vad de ser är det största behovet och var det i första hand bör ske ett framtagande av riktlinjer. Jag tror inte att det skulle vara lyckosamt för någon patientgrupp om det blev ett politiskt avvägande i första hand, utan det måste vara medicinska bedömningar som är grunden.

Sedan kommer jag att fortsätta att arbeta för att fler ska komma fram i de sammanhang där vi tror att det är ändamålsenligt, och det finns utan tvekan stora behov som kvarstår. Ingen grupp som hittills inte har fått riktlinjer ska uppfatta det som en snyting i ansiktet, som Börje Vestlund uttryckte det, eller någonting annat. Det handlar i stället om att ta saker

och ting i tur och ordning, göra det på ett rationellt sätt och täcka in så många som möjligt, för att säkerställa att riktlinjerna kan fylla den viktiga funktion de faktiskt kan ha ute i Vårdsverige. Det är framför allt till nytta för enskilda patienter.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2013/14:214 om företagshälsovården i framtiden

Anf. 34 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Tomas Eneroth har frågat mig vilka planer jag har för att åstadkomma en långsiktig och tillräcklig finansiering för att företagshälsovården ska kunna utföra sitt viktiga uppdrag.

Bidraget till företagshälsovården i dess nuvarande form har inte fungerat som det stöd till arbetsgivarna som var regeringens avsikt. I stället för generellt stöd till företagshälsovårdsföretag föreslår regeringen därför att bidrag betalas ut till arbetsgivare för köp av stöd i de enskilda sjukfallen, ett så kallat arbetsplatsnära stöd. Stödet kan köpas från bland annat företagshälsovården och ska underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar, så att den anställdes arbetsförmåga tidigt kan tas till vara på arbetsplatsen och på så sätt öka möjligheterna att kvarstå eller återgå i arbete.

Inom ramen för den företagshälsovårdssatsning som påbörjades 2010 infördes även ett system med att ersätta företagshälsovård för deras kostnader för medicinsk service. Med medicinsk service menas undersökningar och analyser inom laboriemedicin, radiologi samt klinisk fysiologi som ingår som ett led i bedömningar av en anställdes arbetsförmåga. Före 2010 var detta en kostnad som respektive företagshälsovårdsföretag själv finansierade.

När det generella bidraget till företagshälsovården från och med 2014 upphör bedömer regeringen att det ändå finns anledning att fortsätta kompensera för medicinsk service. Det kommer att ske genom den så kallade sjukskrivningsmiljarden.

Företagshälsovården har ett viktigt uppdrag som regeringen på olika sätt stöttar, till exempel genom det arbetsplatsnära stöd som nu utarbetas. Det arbetsplatsnära stödet syftar till att öka möjligheterna för anställda att kvarstå eller återgå i arbete.

Då Tomas Eneroth (S), som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav förste vice talmanen att Patrik Björck (S) i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 35 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på interpellationen som jag tar emot för Tomas Eneroths räkning!

Inom företagshälsovården genomförs närmare en miljon läkarbesök årligen. Av dessa beräknas 700 000 vara föranledda av sjukdom hos den

anställde. På uppskattningsvis en tredjedel av dessa tas olika sorters prov för att fastställa diagnosen.

Om laboratorieprov och röntgen från och med i år ska ingå i den så kallade sjukskrivningsmiljarden och förskottas av företagshälsovård och arbetsgivare och man då tvingas att agera bank åt staten finns det en risk för att detta, tillsammans med det faktum att regeringen dragit in 90 procent av anslaget till företagshälsovården, innebär att läkarbesöken inom företagshälsovården avvecklas eller minskas. Det skulle naturligtvis få stora konsekvenser för de anställda och för samhället. Primärvården kan tvingas att stå för ett stort antal läkarbesök, tiden för återgång i arbete kan förlängas och arbetsgivarna kan tvingas att köpa försäkringslösningar.

Fru talman! Nu när sjukskrivningarna är tillbaka på samma nivå som när regeringen genomförde de genomgripande förändringarna i sjukförsäkringen framstår det som obegripligt att man slår undan benen för företagshälsovården.

Frågan i interpellationen var följande: Vilka är statsrådets planer för att åstadkomma en långsiktig och tillräcklig finansiering för att företagshälsovården ska kunna utföra sitt viktiga uppdrag?

I svaret säger statsrådet, fru talman, att bidraget till företagshälsovården i dess nuvarande form inte har fungerat. Och det är väl möjligt att man genomför olika reformer och sedan tycker att de inte fungerar optimalt. Då kan man agera på olika sätt. Ett sätt är att dra in reformen, pengarna och satsningen. Ett annat kan vara att utvärdera vad det är som inte har fungerat och försöka att förändra det. I det här fallet har regeringen tyvärr valt att helt enkelt dra in stödet till företagshälsovården.

Inom branschen finns det naturligtvis förklaringar, diskussioner och en dialog som man skulle kunna ta upp. I stället för att dra in pengarna när det finns kritik mot hur det har fungerat skulle man kunna underlätta för stödet att komma fram, om man har för avsikt att verkligen stödja företagshälsovården och om statsrådet verkligen är ärlig när han säger i sitt svar att företagshälsovården har ett viktigt uppdrag. Om man är ärlig i det kan man inte, bara för att man ser vissa problem med dagens utformning av stödet, ta bort stödet helt och hållet.

Fru talman! Då kommer jag återigen tillbaka till frågan om vilka som är statsrådets planer för att åstadkomma en långsiktig och tillräcklig finansiering för en företagshälsovård som vi, och där kan vi vara överens, tycker har ett viktigt uppdrag. Men då återstår det, och det ser jag inte tillstymmelse till i svaret, en beskrivning av statsrådet av hur han ser på företagshälsovården. Hur kan man utveckla företagshälsovården? Vilka visioner har han? Vad vill han med företagshälsovården? Och hur kan en neddragning med 300 miljoner stärka företagshälsovården? Det tycker jag skulle vara oerhört intressant att få en genomlysning av från statsrådet i den här debatten.

Även om statsrådet har uppfattningar om hur det fungerade med det tidigare stödet eller inte kan han väl inte allvarligt säga, om han tycker att företagshälsovården har ett viktigt uppdrag, att han stärker den när han drar ned stödet med 300 miljoner.

Prot. 2013/14:57
21 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 36 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Även om frågan ligger lite bredvid ämnet vill jag passa på att påpeka att vi inte har sjukskrivningsnivåer som är tillbaka på de gamla nivåerna, långt ifrån. Jag vet att Socialdemokraterna ibland önskar att det vore på det sättet, eftersom allt som de argumenterar för är en sådan utveckling. Men faktum är att det är väsentligt färre i dag som är långtidssjukskrivna än tidigare. Vi har väsentligt lägre ohälsotal i Sverige i dag. Det är väsentligt färre människor som är borta länge från jobbet. Detta är ingen oväsentlig detalj i en stor och viktig fråga.

Tillbaka till företagshälsovården.

Jag tycker att det är viktigt med nära stöd till människor som av olika skäl får problem i arbetet, kopplat till arbetet, och behöver hjälp att komma tillbaka. Det finns en tydlig ansvarsuppgift för arbetsgivare att hjälpa medarbetare tillbaka. De behöver ofta hjälp i den uppgiften. Det ska inte förväxlas med allmän hälso- och sjukvård i Sverige som alla människor har tillgång till, i dag med kortare köer än vi haft historiskt, vilket beror på att de flesta människor väljer en vanlig husläkarkontakt eller vårdcentral.

När det gäller företagshälsovården måste man vara självkritisk. Den gamla svenska modellen har inte fungerat bra nog. Det är klart att man kan leka med siffrorna och säga att vi nu har dragit ned stödet med 300 miljoner. Det var pengar som inte användes! 12 miljoner av 159 miljoner som var avsedda för operativa insatser för människor av kött och blod kom till användning eftersom så få företag hade en formaliserad kontakt med företagshälsovården. Ett allmänt branschstöd är inte det som behövs för att enskilda människor ska få hjälp av ett riktigt företagshälsovårdsföretag.

Det vi nu gör är att vi lägger ansvaret tydligare där det hör hemma, hos enskilda arbetsgivare. Vi lägger det stöd som behövs nära patienten/medarbetaren. Vi fasar in 30 miljoner första året, 50 miljoner andra året och 100 miljoner tredje året. Det är en väsentlig ambitionsökning jämfört med den ambition vi har haft tidigare i Sverige. Kalla inte dessa pengar för något annat!

Sedan är jag den förste att medge att vi inte vet hur väl detta kommer att fungera. Jag är den förste att medge att det inte är solklart i ett vårdsystem av den svenska karaktären att företagshälsovården alltid kommer att vara den mest efterfrågade. Det är inte heller självklart att enskilda medarbetare och enskilda företag tar det gemensamma ansvar de har för att medarbetarna ska komma tillbaka i arbete så fort som möjligt.

Vad jag försöker påpeka är att om arbetsgivarna ska ha ett seriöst ansvar – och vi ska avkräva dem detta ansvar – ska vi lägga resurser i händerna på dem så att enskilda medarbetare får den hjälp som de behöver för att förändra sin arbetssituation och kunna komma tillbaka till arbete.

Jag har naturligtvis haft mycket diskussioner med branschen i de här frågorna. Jag har haft det under lång tid, inte bara under den här förändringen. Jag har haft möten på Socialdepartementet, jag har haft flera möten ute i den riktiga verkligheten, jag har träffat företag med systematisk företagshälsovård och företag med mindre ambitiös företagshälsovård och diskuterat vad som kan behövas. Jag uppfattar att det finns ett mycket gott stöd för vår ambition att få en bättre fungerande företagshäl-

sovård där resurserna ska användas till det som de är avsedda för och att detta förtjänar ett allvarligt försök.

Prot. 2013/14:57
21 januari

Anf. 37 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Det blev lite tydligare i det här svaret än i det skriftliga svaret som jag tog del av tidigare.

Företagshälsovården har ett viktigt uppdrag, står det i statsrådets interpellationssvar. Men när vi ifrågasätter neddragningen handlar det om att vi leker med siffrorna. Det talas lite raljant om något allmänt branschstöd och att det är en verksamhet som eventuellt inte ens kommer att efterfrågas i framtiden – så mycket för det viktiga uppdraget. Det kanske är den attityden till företagshälsovården som vi också kan se i regeringens hantering av den i budgeten. Det är väl bra då att statsrådet kan vara tydlig.

Sedan är det så, även om statsrådet naturligtvis inte vill ta till sig det, att sjukfrånvaron ökar, särskilt den kortare sjukfrånvaron.

Regeringen har hittills varit helt passiv när det gäller de förebyggande arbetsmiljöfrågorna, och vi ser ingen ändring inför 2014. Man fortsätter hellre med gränser i sjukskrivningen och arbetar hellre med reaktiva insatser än att förebygga ohälsa och främja hälsa i arbetslinjen.

Företagshälsovården har uppemot 4 000 olika specialister inom hälsa, rehabilitering och arbetsmiljö och är en oerhört viktig kugge i hjulet, i alla fall för oss socialdemokrater, för att minska ohälsan i arbetslivet. Men om detta nämner man ingenting i budgetpropositionen.

Fru talman! Om man inte bättre utnyttjar företagshälsovårdens resurser kan det leda till, och kommer med stor sannolikhet att leda till, en fortsatt ökning av sjukfrånvaron, fortsatt ohälsa i arbetslivet med olyckor och tillbud, ett ökat tryck på en redan hårt belastad hälso- och sjukvård och färre som med hållbar hälsa kan jobba efter 65. Det borde vara en ambition för en ansvarsfull regering att ha ett arbetsliv som gör att folk klarar att jobba efter 65.

Att arbeta förebyggande och se till att anställda kan få stöd redan när hälsoproblem relaterat till arbetet börjar uppstå är effektivt. Ett sådant arbete minskar också risken för individen att sjukskriva sig eller gå ned i arbetstid.

Företagshälsovården tillsammans med arbetsmarknadens parter är viktiga beståndsdelar för att minska och förebygga ohälsa i arbetslivet.

Nu skär regeringen ned på företagshälsovården – och det är inte en lek med siffror, som statsrådet var inne på – samtidigt som man avsätter mindre belopp till en ny insats som riktas mot arbetsgivare. Det riskerar att bli krångligare för arbetsgivaren.

Socialdemokraternas svar är att i stället satsa 200 miljoner kronor direkt på företagshälsovården, vilket motsvarar de medel man använde under förra året.

Att bidragen för grundersättning och besöksersättning försvinner kan på kort sikt innebära färre anställda inom företagshälsovården, och färre kommer då att arbeta med att hjälpa anställda tillbaka till arbete.

Hur visar man på detta sätt att företagshälsovården har ett viktigt uppdrag? Det är en rimlig fråga till regeringen och statsrådet. Är det verkligen en riktig beskrivning av regeringens syn på företagshälsovården?

Svar på
interpellationer

Jag ska följa upp med ytterligare en fråga om företagshälsovården, om nu regeringen tycker att den är viktig för att förebygga ohälsa i arbetslivet. Hur har regeringen tänkt arbeta för att lösa framtida rekryteringar? Att döma av ålderstrappan för företagsläkare är de flesta i den åldern att de är på väg att gå i pension. En sådan styvmoderlig behandling av företagshälsovården som regeringen har visat i årets budget kommer knappast att stärka unga läkares vilja att specialisera sig inom företagshälsovården.

Hur ser regeringen på att företagshälsovården riskerar att stå inte bara utan resurser utan också utan företagsläkare?

Anf. 38 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det blir lite meningslöst att diskutera en sådan viktig fråga om du systematiskt bara försöker vantolka det jag säger, Patrik Björck. Varför kan du inte ta mig på orden? Jag tycker att detta är viktigt. Vi gör förändringar för att vi tycker att det inte har fungerat bra nog. Vi gör förändringar med den goda ambitionen att göra det bättre. Säg som det är i stället, att vi tycker olika. Att låtsas som vi inte bryr oss om frågan är inte seriöst.

Det jag har försökt säga några gånger är att det gamla stödet, som vi själva bär ansvaret för att ha infört och som vi trodde skulle fungera, inte har fungerat bra nog. Jag säger det gärna igen: Det har inte fungerat bra nog. De resurser vi trodde skulle efterfrågas i ett brett stöd till branschen har inte kommit enskilda patienter till godo.

Då finns det goda skäl att vara självkritisk och säga: Låt oss göra detta bättre. Låt oss öka resurserna till det som verkligen går åt till enskilda insatser i enskilda patientfall där det finns en genuin efterfrågan på företagshälsovårdens insatser kopplat till det speciella företaget.

På tre år lägger vi drygt 200 miljoner på den sortens insatser. Lyckas vi få detta att fungera och få arbetsgivare att uppleva genuint stöd i sin svåra uppgift att göra anpassningar och ta sitt arbetsgivaransvar är det en dramatisk ökning av de resurser vi lägger ned. Som jag sade användes förra året 12 miljoner av de 159 miljoner som var avsatta för detta ändamål på ett sätt som inte har fungerat bra nog.

Att vi kan tycka helt olika om detta är jag helt öppen för. Jag är också öppen för att vi ännu inte har facit i hand. Jag är inte bergsäker på att detta är den slutgiltiga lösningen på ett svårt och komplext problem, men sluta antyda att vi gör detta för att försämma för någon när det är precis tvärtom.

Interpellanten tar upp den viktiga frågan om långsiktig rekrytering av läkare till företagshälsovården. Det brutala svaret är att det inte finns någon genväg. Vi måste se till att det är en levande medicinsk disciplin som efterfrågas och används, som företagen har genuin nytta av, som hjälper människor tillbaka till arbetslivet snabbare än annars och som uppfattas som ett viktigt stöd för patienter som är anställda och som behöver detta. Då kommer också lockelsen att bli företagsläkare och ha den specialistkompetensen vara stor.

Om vi inte lyckas med detta i Sverige kommer vi aldrig att kunna övertyga seriösa läkare att ta denna svåra utmaning på allvar.

Anf. 39 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Den sista delen av statsrådets anförande kan jag instämma helt i. Jag ser dock inte att regeringen och statsrådet agerar i denna riktning, och det föranledde min fråga och min oro för rekryteringen av företagsläkare.

Jag delar statsrådets uppfattning att det skulle vara förödande om vi inte bryter denna trend, och min fråga var: Hur gör vi det med den styvmoderliga behandlingen och faktiska neddragningen av satsningarna på företagshälsovården?

Regeringens representant talar om det som någon sorts allmänt branschstöd, som om det skulle gå till varvsbranschen, tekobranschen eller vad som helst, när han talar om företagshälsovårdens viktiga uppdrag. I protokollet kan man också se, om statsrådet inte vill kännas vid det, att han talar om en verksamhet som kanske inte kommer att efterfrågas i framtiden.

Hur kan statsrådet först skicka ut sådana signaler och göra en neddragning på 300 miljoner i budgeten och sedan hålla ett sockersött tal om att vilja agera på ett sätt som får läkare att vilja specialisera sig inom företagshälsovården? Det går inte ihop, fru talman.

Problemet är att skillnaden mellan det som statsrådet gav uttryck för i slutet av sitt senaste anförande och det som statsrådet i sina tidigare anföranden och i budgetpropositionen gett uttryck för – orsaken till min interpellation – är så himmelsvid att den inte går att överbrygga. Risken är att denna skillnad blir uppenbar för unga läkare och att vi därmed kan stå utan nya företagsläkare i framtiden. Då får givetvis en ny regering en lång uppfartssträcka.

Anf. 40 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Interpellantens grälsjuka kan jag inte göra något åt; jag tänker inte ens försöka.

Jag upprepar vad jag har sagt många gånger tidigare: Vi satsar väsentligt mycket mer pengar än vad som tidigare har gjorts på detta. Vi gör ett seriöst försök att flytta pengar från ett diffust branschstöd där 60–70 miljoner var ett uttalat stöd för att få i gång denna bransch, men det har inte fungerat bra nog. Vi flyttar pengar från ett sådant stöd, som inte har efterfrågats, till ett mer operativt stöd nära enskilda individer, som vi tror ska fungera bättre.

Misstror du mig, Patrik Björck, är det helt okej. Lägg i så fall fram ett bättre förslag själv. Min ärliga intention är att få detta att fungera bättre. Jag kan inte göra mer än så.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2013/14:177 om innovationsperspektivet i offentlig upphandling

Anf. 41 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C):

Fru talman! Ingela Nylund Watz har frågat mig hur jag avser att säkerställa innovationsperspektivet i det nya statliga upphandlingsstödet.

Sedan Ingela Nylund Watz ställde sin interpellation den 27 november har regeringen beslutat att förberedelser ska vidtas för överföringen av de uppgifter som rör upphandlingsstöd inklusive innovationsupphandling till Konkurrensverket.

I budgetpropositionen för 2014 aviserade regeringen att Konkurrensverket ska få det samlade ansvaret för den statliga stöd- och informationsverksamheten om offentlig upphandling inklusive innovationsupphandling, miljöhänsyn och sociala hänsyn.

Regeringen gav den 28 november 2013 i uppdrag åt Verket för innovationssystem, Vinnova, och Kammarkollegiet att förbereda överföringen av myndigheternas uppgifter som rör upphandlingsstöd till Konkurrensverket den 1 januari respektive den 1 mars 2014. Konkurrensverket gavs samtidigt i uppdrag att inordna uppgifterna vid dessa tidpunkter. Uppdraget innebär även att Konkurrensverket ska förbereda inordnandet av AB Svenska Miljöstyrningsrådets uppgifter relaterade till upphandlingsstöd. Uppdraget gavs med förbehåll för riksdagens beslut i nödvändiga delar.

Sedan den 1 januari i år ansvarar således Konkurrensverket för Vinnovas uppgift att tillhandahålla metod- och kompetensstöd för innovationsupphandling.

Det viktigaste målet med att samla upphandlingsstödjande uppgifter i en myndighet är att stöd, information och vägledning om offentlig upphandling inklusive innovationsupphandling, miljöhänsyn och sociala hänsyn behöver koncentreras, förbättras och förstärkas.

Konkurrensverket har en väl fungerande verksamhet och en mycket bred och hög kompetens vad gäller upphandlingsregelverket, rättspraxis och inte minst vikten av att genomföra upphandlingsprocessens samtliga delar för att åstadkomma en effektiv upphandling.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2014 aviserat att Konkurrensverket kommer att tillföras ytterligare 35 miljoner kronor från och med 2015 att disponera för att förbättra och förstärka stödet till vägledning och information om offentlig upphandling. Frågan om hur dessa medel ska användas på bästa sätt kommer att beredas i Regeringskansliet under året.

Regeringen arbetar sedan tidigare med innovationsupphandling genom uppdrag till både Energimyndigheten, Vinnova och Trafikverket.

Det är viktigt att den kunskap som byggs upp inom detta område – innovationsupphandling – på Vinnova omhändertas och utvecklas på Konkurrensverket.

Vinnova har i uppdrag att genomföra insatser för att främja innovation i offentlig verksamhet. Det innebär att Vinnova ska samverka med och bistå offentliga aktörer som vill ha stöd i sin behovsinventering eller analys av inom vilka delar i verksamheten det kan finnas behov av innovation.

Dessa processer kan leda fram till innovationsupphandling, och det är viktigt att Vinnova och Konkurrensverket har ett bra samarbete. För att främja och skapa goda förutsättningar för detta har Konkurrensverket fått i uppdrag att tillsammans med Vinnova ta fram en handlingsplan för myndigheternas samarbete, med målsättningen att verka för mer innovationsupphandling.

Sammantaget visar dessa åtgärder att regeringens satsningar på upphandlingsområdet omfattar innovationsperspektivet, som på intet sätt kommer att bli underordnat i det nya statliga upphandlingsstödet. Jag kommer noga att följa hur Konkurrensverket hanterar och utvecklar sitt nya uppdrag. Jag hoppas därmed att Ingela Nylund Watz oro är stillad.

Anf. 42 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Statsrådet nämnde att jag ställde interpellationen den 27 november. Det är en lång tidsutdräkt sedan dess, och jag vill upplysa om att jag har accepterat att statsrådet har begärt förlängd svarstid på interpellationen. Vi är alltså på samma fot i den frågan.

Vi är också överens om behovet av att använda offentlig upphandling i Sverige på ett mycket mer offensivt sätt än vi hittills har gjort. Vi har nämligen stora samhällsutmaningar framför oss.

Att samla kompetensen och de stödjande funktionerna på detta område är vi nog också överens om. Från socialdemokratin har vi under flera år föreslagit att vi ska skapa ett nationellt kompetenscentrum för innovationsupphandling. Företrädare för näringslivet har också bejakat ett mer samlat stöd.

Men när regeringen valde Konkurrensverket som huvudansvarig myndighet för samordningen var det nog många som höjde på ögonbrynen. Jag tänker dock inte ha en grälsjuk ton i debatten utan en mer funderrande ton. Konkurrensverkets huvudsakliga arbetsuppgift hittills har varit tillsyn över att lagar och regler på upphandlingsområdet efterlevs. Myndigheten har utan tvivel en hög och bred kompetens på detta område.

Det nya uppdraget innebär att ansvara för det samlade stödet till dem som vill utveckla arbetet med innovationsupphandling. Jag tror, fru talman, att detta uppdrag löper risk att hamna i skymundan i sammanhanget, det vill säga Konkurrensverkets naturliga tidigare uppdrag.

Varför tror jag det? Jo, därför att regeringen uttrycker sig tydligt i sitt uppdrag till Konkurrensverket. Regeringen pekar på den höga kompetensen när det gäller upphandlingsregelverket, rättspraxis och upphandlingsprocessens olika faser. Det gör regeringen samtidigt som den utökar uppdraget till att bli mer stödjande och lärande.

Jag tror att den rådande kulturen på myndigheten kommer att spela viss roll för i vilken utsträckning Konkurrensverket kommer att lyckas med sitt uppdrag.

Jag tror, fru talman, att alla inser vilken potential det finns för att utveckla nya innovationer genom att använda offentlig upphandling aktivt och mer målinriktat. Men jag är rädd för att den förändring som regeringen genomför – att samordningen lyfts till Konkurrensverket – riskerar att innebära att innovationsupphandlingen som sådan hamnar i skymundan, bakom det stora ansvar som Konkurrensverket har att följa och stödja all offentlig upphandling.

I slutet på svaret säger statsrådet att hon nog ska följa hur Konkurrensverket klarar sitt nya uppdrag. Det skulle vara intressant att få reda på vad det är som statsrådet kommer att följa särskilt noggrant i förändringen.

Jag skulle också vilja veta mer, eftersom det hänger intimt samman, om vad regeringen har för ambitioner när det handlar om mål för att utveckla innovationsupphandlingen i Sverige.

Framför allt skulle jag dock vilja ha ett mer specifikt svar på vad näringsministern nog tänker följa nu när Konkurrensverket har fått detta nya uppdrag.

Anf. 43 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C):

Fru talman! Jag kan lugna Ingela Nylund Watz med att arbetet med innovationsupphandling har legat högt upp på min agenda de senaste åren, och det kommer det att fortsätta att göra.

Som näringsminister presenterade jag för drygt ett år sedan vår innovationsstrategi. Den har ett helhetsgrepp som mottogs väl, och innovationsupphandling omnämndes som något särskilt viktigt. Utöver detta har vi under de senaste åren fattat en rad strategiska regeringsbeslut för att komma i gång med praktisk innovationsupphandling. Det har alliansregeringen med tryck ställt sig bakom.

Det handlar bland annat om den förkommersiella upphandlingen vad gäller elvägar. Som jag nämnde i interpellationssvaret har Trafikverket tillsammans med Vinnova och Energimyndigheten fått i uppdrag att jobba med projektet elvägar.

Elvägar kan bli Europas största utvecklingsprojekt som drivs i form av en förkommersiell upphandling där huvudsyftet är att minska transportsektorns klimat- och miljöpåverkan. Det är alltså ett konkret projekt som jag tror att både oppositionen och alliansregeringen följer med stort intresse.

Ett annat konkret exempel där vi har gett Vinnova i uppdrag att jobba med innovationsupphandling är kvicksilverfri analys av avloppsvatten. Det är ett projekt som syftar till att minska läckage från exempelvis vattenledningar, vilket bland annat minskar kemikalieåtgången.

Vi fattar konkreta regeringsbeslut om innovationsupphandling på en rad olika områden. Strax före jul presenterade jag regleringsbrev till en rad olika myndigheter, bland andra Statens fastighetsverk, Tillväxtverket, Socialstyrelsen och Sjöfartsverket. Dessa har fått i uppdrag att under 2014 identifiera behov för att sedan kunna gå över till att jobba med innovationsupphandling.

Det är den ena delen – att konkret jobba med innovationsupphandling i den offentliga sektorn och i Myndighetssverige. Den andra delen handlar om Konkurrensverket och de regleringsbrev och instruktioner vi har givit. Dessa presenterades före jul och gäller från årsskiftet.

Målsättningarna i både instruktionerna och regleringsbreven är bland annat att bidra till upphandlingens strategiska betydelse, att underlätta för små och medelstora företag, att förebygga korruption och jäv, att jobba med långsiktigt hållbar utveckling och – sist men inte minst – att uppmuntra innovationsfrämjande upphandling. I både regleringsbreven och instruktionerna till myndigheterna är det tydligt att de ska prioritera och jobba med detta.

Vad gäller Ingela Nylund Watz fråga om att ha samma myndighet för tillsyn och information är detta inte något unikt. Skatteverket är en sådan myndighet och har under många decennier arbetat med såväl tillsyn som information och upplysning. Det är av den anledningen Konkurrensverket har bägge dessa ben.

Vad gäller Ingela Nylund Watz andra fråga om hur jag kommer att följa processen är det naturligt att jag följer mina myndigheters arbete. Jag och mina tjänstemän har därför kontakter med myndigheterna på regelbunden basis. I ljuset av det regleringsbrev vi har givit våra myndigheter kommer vi givetvis att övervaka att detta arbete fortsätter.

Anf. 44 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Jag skulle vilja fördjupa mig lite grann i frågan om Konkurrensverket som myndighet, en oerhört professionell myndighet med mycket hög kompetens just när det handlar om jurisdiktion på området offentlig upphandling och för den delen också annan upphandling. Det är en stark kultur och en stark kompetens som finns på den myndigheten just när det handlar om att utöva tillsyn.

Jag skulle vilja citera ur Teknikföretagens remissyttrande över utredningen *Innovationsupphandling* från 2010, där de beskriver själva innovationsupphandlingens väsen, för att möjligen kunna diskutera det i relation till att regeringen har valt att lägga det här ansvaret på Konkurrensverket. Teknikföretagen säger:

”Skillnaden mellan innovationsupphandling och annan offentlig upphandling är mycket stor, då innovationsupphandling inte utgår från samma referensramar som vanlig upphandling. De resurser som går åt till att genomföra innovationsupphandlingar, i jämförelse med normal upphandling, är därför stora och tenderar ofta att underskattas.”

Vad jag, fru talman, vill visa med detta och resonera med statsrådet om är att den kultur som finns på Konkurrensverket kanske inte är den lämpligaste för att arbeta på det här mer tröga sättet, med det mer breda angreppssätt som Teknikföretagen pekar på att innovationsupphandling kräver. Extrem långsiktighet, breda penseldrag och högre grad av risktagande än i vanliga upphandlingar är exempel på det som skiljer ut innovationsupphandling från annan upphandling.

Jag tror att näringsministern någon gång har reflekterat över detta innan man gav uppdraget till Konkurrensverket: Vad är det som näringsministern tänker följa noggrant, som hon säger i sitt svar, nu när uppgiften förs över till Konkurrensverket? Det kan faktiskt vara så att det taktar fel. Arbetet med innovationsupphandling, fru talman, kan till sitt väsen vara helt olik annan typ av upphandling.

Anf. 45 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C):

Fru talman! Jag kan garantera Ingela Nylund Watz att vi följer processen mycket noggrant. Det handlar om att uppgifter ska samlas, förstärkas och förbättras, men det handlar också om att personal och medarbetare med kunnande ska samlas, förstärkas och förbättras.

I det här fallet har Konkurrensverket alldeles nyligen presenterat sin organisation, hur man kommer att arbeta med olika enheter och vilka man har rekryterat som enhetschefer. Man har rekryterat duktiga och kompetenta medarbetare som har tidigare erfarenhet av att exempelvis

jobba med miljö och sociala hänsyn från Miljöstyrningsrådet till exempel och som har erfarenhet av att jobba med just innovationsupphandling, och det tror jag är viktigt.

Det handlar om att duktiga och kompetenta medarbetare som har haft en annan arbetsplats och en annan arbetsgivare tidigare nu på ett samordnat sätt får en dörr in till upphandlingsstödet. Man får nya kolleger men arbetar med sin expertis även under Konkurrensverkets paraply.

Jag håller med Ingela Nylund Watz om att den traditionella upphandling som har funnits och finns i Sverige i dag och som lägger mer fokus på pris än på något annat skiljer sig från innovationsupphandling. Funktionsupphandling har varit ett begrepp som Sverige har använt tidigare, och det är ungefär som innovationsupphandling, det vill säga man efterfrågar en funktion och beskriver en utmaning, och sedan får företagare helt enkelt lämna anbud på hur de ska fixa denna utmaning eller funktion. Det är där den strikta offentliga upphandlingen skiljer sig från innovationsupphandling.

Jag skulle önska att innovationsupphandling blev ett mer normalt inslag i den vanliga upphandlingen. Det är väl ett mål som man ska arbeta med, att jobba mer med innovationsupphandling i den vanliga upphandlingen. Det är det jag förespråkar när jag är ute på till exempel innovationsupphandlingskonferenser, att ta in detta perspektiv på lokal och regional nivå när man arbetar med offentlig upphandling. Då tycker jag att det är viktigt att just detta perspektiv finns med i statens samlade stöd vad gäller upphandling, så att vi inte har en särskild fil bara för innovationsupphandling utan att detta är under samma body.

Utöver att vi nu samlar detta – och gör det till ett enda stöd för småföretag men framför allt för den offentliga sektorn runt om, för att få stöd vid tillämpning av lagen om offentlig upphandling – förstärker vi medlen. I dag har man medel på ungefär 40 miljoner. Till nästa år kommer medlen nästan att fördubblas – vi lägger till ytterligare 35 miljoner.

För en gångs skull får Sverige nu ett samlat kompetensstöd med hög kompetens och duktiga medarbetare som kommer från statliga bolag eller myndigheter och som kommer att leda den nya verksamheten på Konkurrensverket. Samtidigt får de en nästan fördubblad pengapåse för att kunna arbeta med kompetenshöjande insatser och stöd till företag men också till offentliga aktörer som ska arbeta med den lagstiftning och det regelverk som finns.

Vi kommer att följa detta precis som vi följer alla andra organisationsförändringar. Det är viktigt att under det första halvåret – detta ska träda i kraft den 1 juli – följa detta mycket noggrant, så att det inte skapar någon oro utan att detta kan fungera på ett bra och fint sätt och kunna vara i kraft från den 1 juli i år.

Anf. 46 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! Jag tar ministern på orden när det handlar om ambitionen att följa detta mycket noggrant. Sverige har ju inte råd med en tempoförlost på det här området vid en organisationsförändring av den här karaktären. Det handlar de facto om att flytta över stora delar av Vinnovas verksamhet till Konkurrensverket, med två olika kulturer som ska giftas samman, en gemensam myndighetschef som ska vara ansvarig inför regeringen och riksdagen som uppdragsgivare för båda dessa perspektiv

med olika typer av upphandlingsverksamhet. Att klara den uppgiften kräver nog sitt.

Jag hoppas verkligen att ministern på fullt allvar avser att följa detta noga, för en tempoförlust i arbetet har vi absolut inte råd med. Många andra länder har kommit betydligt längre. Vi ligger i bakkant. Det skulle vara klädsamt om ministern ville erkänna det, att flera länder i Europa, inte minst Norge, har kommit betydligt längre när det handlar om att strama upp, tajta till och effektivisera arbetet med innovationsupphandling än vi har gjort.

Jag ska faktiskt ge en politisk känga i den här debatten. Jag tror att ett av skälen till att vi har hamnat efter – det får näringsministern gärna reflektera över – är att vi inte har arbetat med eller antagit en ordentlig nationell strategi för innovationsupphandling och att den har för låg status i Regeringskansliet, om ministern ursäktar. Jag tror att det är andra delar av Regeringskansliet som har ett betydligt större inflytande över innovationsarbetet än näringsministern – dess värre.

Anf. 47 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C):

Fru talman! Ingela Nylund Watz står här i kammaren och kallar detta en tempoförlust. Jag nickade då. Med tanke på det arbete som Socialdemokraterna bedrev under sin tid vid makten fram till 2006 kan vi verkligen snacka om tempoförlust.

Sedan 2006 har vi gjort en rad olika insatser för att stärka svenskt närings- och innovationsklimat. Vi är etta i EU på innovation. Vi har förstärkt medlen till innovation med miljarder sedan alliansregeringen kom till makten. Det är långt mycket mer än vad Socialdemokraterna gjorde i sina forsknings- och innovationspropositioner.

Vi presenterade också en nationell innovationsstrategi förra året, i en process under flera år där aktörer runt om i landet var med. 1 400 personer har varit med och tagit fram den nationella innovationsstrategin, som är klubbad av regeringens alla statsråd, inklusive statsministern.

Jag känner stor tillförsikt med vad regeringen gör för entreprenörskap, innovation och företagande i det här landet vad gäller kostnadsänkningar och regelförenklingar men också vad vi har gjort den senaste tiden i fråga om just specifika innovationsinsatser, till exempel nya forskningsinstitut i interpellantens egen hemstad Södertälje. I morgon kommer jag att inviga Volvo-Geelys nya forskningsanläggning i Sverige. De kunde ha valt att lägga den i Storbritannien eller i Kina. Men de väljer Sverige på grund av gynnsamt innovationsklimat.

Det vi behöver jobba än mer på är innovationsupphandling. Sedan den här regeringen kom till makten har vi pekat ut att myndigheter ska jobba mer konkret med innovationsupphandling. Vi har lagt ut projekt, så att vi ser sådant som elvägar, för att ta ett konkret exempel. Dessutom har vi nu äntligen fått ett samlat stöd för upphandling, där vi nästan fördubblar medlen.

Vi har gjort en hel del. Men jag är inte nöjd. Vi måste göra än mer på grund av den tempoförlust för tio år sedan som Socialdemokraterna stod för.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2013/14:62 Informationsutbytesavtal med Montserrat

2013/14:68 Förstärkt tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

2013/14:69 Säker och ansvarsfull hantering av radioaktivt avfall – genomförande av kärnavfallsdirektivet

2013/14:70 Ökad insyn i partiets och valkandidaters finansiering

Motioner

med anledning av prop. 2013/14:36 Mobilitetsstöd som komplement till färdtjänst

2013/14:So6 av Per Ramhorn (SD)

med anledning av prop. 2013/14:59 Fler bostäder åt unga och studenter

2013/14:C1 av Markus Wiechel (SD)

2013/14:C2 av Amineh Kakabaveh m.fl. (V)

med anledning av skr. 2013/14:52 ILO:s rekommendation om nationellt socialt grundskydd

2013/14:Sf9 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP)

med anledning av framst. 2013/14:RS1 Tidningen Riksdag & Departement

2013/14:K13 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V)

2013/14:K14 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP)

Civilutskottets betänkande

2013/14:CU11 Insolvens- och utsökningsrätt

12 § Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 20 januari

2013/14:231 Svensk mat i kommunerna

av *Matilda Ernkrans* (S)

till landsbygdsminister *Eskil Erlandsson* (C)

2013/14:232 Skatteverkets skattefelskarta

av *Jacob Johnson* (V)

till finansminister *Anders Borg* (M)

den 21 januari

2013/14:233 Turkiet och KCK-rättegångarna

av *Jacob Johnson* (V)

till utrikesminister *Carl Bildt* (M)

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 20 januari

2013/14:329 Äldre och fallolyckor

av *Hans Olsson* (S)

till statsrådet *Maria Larsson* (KD)

2013/14:330 Krisen inom naturvetenskap och matematik

av *Peter Persson* (S)

till utbildningsminister *Jan Björklund* (FP)

2013/14:331 Näringspolitiska initiativ för Skåne

av *Anders Karlsson* (S)

till näringsminister *Annie Lööf* (C)

2013/14:332 Ökande arbetslöshet i Skåne

av *Anders Karlsson* (S)

till arbetsmarknadsminister *Elisabeth Svantesson* (M)

2013/14:333 Marinens Musikkår

av *Tina Ehn* (MP)

till försvarsminister *Karin Enström* (M)

2013/14:334 Världsarv

av *Thoralf Alfsson* (SD)

till kultur- och idrottsminister *Lena Adelsohn Liljeroth* (M)

den 21 januari

2013/14:335 Hundimport

av *Catharina Bråkenhielm* (S)

till landsbygdsminister *Eskil Erlandsson* (C)

2013/14:336 Arvsrätt för särkullbarn

av *Catharina Bråkenhielm* (S)

till justitieminister *Beatrice Ask* (M)

14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 17 januari

2013/14:271 Förtroendet för UD:s biståndshantering

av *Kenneth G Forslund* (S)

till utrikesminister *Carl Bildt* (M)

2013/14:302 Miljardkostnader för regeringslarv

av *Peter Persson* (S)

till statsminister *Fredrik Reinfeldt* (M)

Prot. 2013/14:57
21 januari

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.50.

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

ANDERS NORIN

/Eva-Lena Ekman

1 § Aktuell debatt: Politiskt våld	1
Anf. 1 RICHARD JOMSHOF (SD)	1
Anf. 2 Justitieminister BEATRICE ASK (M)	1
Anf. 3 MORGAN JOHANSSON (S)	3
Anf. 4 MARIA FERM (MP)	4
Anf. 5 ROGER HADDAD (FP)	5
Anf. 6 JOHAN LINANDER (C)	7
Anf. 7 RICHARD JOMSHOF (SD)	8
Anf. 8 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	10
Anf. 9 TUVE SKÅNBERG (KD)	11
Anf. 10 Justitieminister BEATRICE ASK (M)	13
Anf. 11 MORGAN JOHANSSON (S)	14
Anf. 12 MARIA FERM (MP)	15
Anf. 13 ROGER HADDAD (FP)	16
Anf. 14 JOHAN LINANDER (C)	17
Anf. 15 RICHARD JOMSHOF (SD)	18
Anf. 16 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	19
Anf. 17 TUVE SKÅNBERG (KD)	20
Anf. 18 Justitieminister BEATRICE ASK (M)	21
Anf. 19 MORGAN JOHANSSON (S)	22
Anf. 20 MARIA FERM (MP)	22
Anf. 21 ROGER HADDAD (FP)	23
Anf. 22 JOHAN LINANDER (C)	24
Anf. 23 RICHARD JOMSHOF (SD)	24
Anf. 24 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	25
Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (KD)	25
Anf. 26 Justitieminister BEATRICE ASK (M)	26
2 § Justering av protokoll.....	27
3 § Meddelande om frågestund.....	27
4 § Anmälan om subsidiaritetsprövning.....	27
5 § Anmälan om uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden.....	27
6 § Anmälan om faktapromemoria	27
7 § Ärenden för förnyad bordläggning	28
8 § Svar på interpellation 2013/14:218 om nationella riktlinjer och epilepsi.....	28
Anf. 27 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD).....	28
Anf. 28 BÖRJE VESTLUND (S).....	29
Anf. 29 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD).....	30
Anf. 30 BÖRJE VESTLUND (S).....	31
Anf. 31 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD).....	32
Anf. 32 BÖRJE VESTLUND (S).....	33
Anf. 33 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (KD).....	33
9 § Svar på interpellation 2013/14:214 om företagshälsovården i framtiden.....	34

Anf. 34 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M)	34
Anf. 35 PATRIK BJÖRCK (S).....	34
Anf. 36 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M)	36
Anf. 37 PATRIK BJÖRCK (S).....	37
Anf. 38 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M)	38
Anf. 39 PATRIK BJÖRCK (S).....	39
Anf. 40 Statsrådet ULF KRISTERSSON (M)	39
10 § Svar på interpellation 2013/14:177 om innovationsperspektivet i offentlig upphandling.....	40
Anf. 41 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C).....	40
Anf. 42 INGELA NYLUND WATZ (S).....	41
Anf. 43 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C).....	42
Anf. 44 INGELA NYLUND WATZ (S).....	43
Anf. 45 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C).....	43
Anf. 46 INGELA NYLUND WATZ (S).....	44
Anf. 47 Näringsminister ANNIE LÖÖF (C).....	45
11 § Bordläggning.....	46
12 § Anmälan om interpellationer	46
13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	47
14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	47
15 § Kammaren åtskildes kl. 15.50.	48

